

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

KSČM jako antisystémová politická strana?

Michaela Kocourková

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

KSČM jako antisystémová politická strana?

Michaela Kocourková

Vedoucí práce:

PhDr. Petr Krčál, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, duben 2016

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. Petru Krčálovi, Ph.D. za cenné rady při psaní této práce.

Obsah

Úvod.....	6
1. Vymezení konceptu antisystémové strany	9
2. Operacionalizovaná definice antisystémovosti	19
3. Stanovy KSČM	22
4. Sjezdy KSČM.....	29
4.1. Olomoucký sjezd.....	29
4.2. Kladenský sjezd.....	31
4.2.1. Program KSČM.....	31
4.3. Prostějovský sjezd.....	35
4.4. Liberecký sjezd	36
4.5. Sjezd ve Žďáru nad Sázavou.....	37
4.6. Sjezd v Českých Budějovicích.....	39
4.7. Sjezd v Hradci Králové	42
4.8. Liberecký sjezd	42
4.8.1. Socialismus v 21. století.....	44
5. Zhodnocení.....	47
Závěr.....	50
Seznam zdrojů	52
Resumé	57

Úvod

Cílem této bakalářské práce je poskytnutí analýzy toho, zda je Komunistická strana Čech a Moravy (dále KSČM) stranou antisystémovou. Důvodem zpracování tohoto tématu jsou časté diskuze o identitě strany, která mnohdy může působit nejasně. Strana totiž vznikla jako nástupkyně bývalé monopolní strany východního bloku v České republice. Transformovala se tedy z bývalé Komunistické strany Československa (dále KSČ), která měla v České republice absolutní moc až do roku 1989, kdy došlo k sametové revoluci a Česká republika se stala demokracií s pluralitním systémem politických stran (Hloušek, Kopeček 2010: 69). Vznikly poté nové politické strany a KSČM jako nástupkyně KSČ. Diskuze o tom, jak naložit s touto stranou, započaly ihned po jejím vzniku. Objevily se dokonce i myšlenky o omezení činnosti komunistických stran. To se však neuskutečnilo. Tyto snahy nebyly pouze na počátku 90. let. Pokus o pozastavení činnosti strany se udál i v roce 2011, kdy vláda v podstatě začala sbírat podklady pro rozpuštění KSČM (Parlamentní Listy 2011). Strana tedy vyvolává diskuze mezi odborníky i mezi laiky a mnohdy rozděluje společnost. Je proto důležité se povahou této strany zabývat.

KSČM rozhodně nelze považovat za stranu zanedbatelnou. Disponuje početnou členskou základnou a navíc je i poměrně úspěšná ve volbách. Straně se daří hlavně na komunální úrovni, kde je plnohodnotným koaličním partnerem. Strana je významná i na celostátní úrovni. V posledních parlamentních volbách dopadla třetí v počtu mandátů¹. V posledních krajských volbách, které se konaly roku 2012, KSČM obsadila zastupitelstva dvou krajů². V parlamentu není schopna být součástí žádné velké vládní koalice. KSČM měla několikrát v některých otázkách názorově velmi blízko ke straně ČSSD a předpokládalo se uzavření koalice těchto dvou stran. Obě strany jsou levicové, přesto se koalice neuskutečnila a ČSSD si za své koaliční partnery zvolila jiné strany. ČSSD roku 1995 v čele s Milošem Zemanem přijala tzv. Bohumínské usnesení, ve kterém si zakazuje spolupráci se stranami, které považuje za extrémistické. Tento zákaz se

¹ V parlamentních volbách konaných roku 2013 získala KSČM celkem 33 mandátů a umístila se třetí za vítěznou ČSSD a ANO 2011 (volby.cz 2013).

² Karlovarský kraj a Ústecký kraj (volby.cz 2012).

vztahoval od počátku právě i na vládní spolupráci s Komunistickou stranou Čech a Moravy a je tomu tak dodnes (Parlamentní Listy 2013). Ostatní strany tedy drží KSČM v určité politické „karanténě“. KSČM je pro utvoření koalic s ostatními stranami možná až moc kontroverzní nebo některými stranami považována dokonce za stranu extrémistickou.

Strana se určitým způsobem musela transformovat, nicméně diskuze o povaze této strany jsou neutichající. Je otázkou, do jaké míry se transformovala, protože jen už samotný název strany, který v minulosti byl Komunistická strana Československa, se změnil pouze na Komunistická strana Čech a Moravy. KSČM se netají tím, že je v podstatě nástupkyní KSČ³, což byla strana mající v zemi absolutní moc a země nemohla být považována za demokracii. Je otázkou, zda nástupkyně této strany nebude narušovat současný demokratický režim, nastolený po roce 1989. Hlavním cílem práce bude poskytnutí interpretace toho, zda se strana KSČM dá považovat za stranu antisystémovou.

V práci bude použita metoda kvalitativní obsahové analýzy. Metoda obsahové analýzy je vhodná pro celou řadu témat v oblasti společenských věd. Kvalitativní rozměr je zde aplikován pro potřebnou analýzu textů. Tato metoda je vhodná pro socio-politické výzkumy a je využitelná i pro studium programových prohlášení, manifestů a pro identifikaci různých politických symbolů (Dvořáková 2010: 95–96).

První kapitola práce se bude zaměřovat na samotný pojem antisystémovost a co to je „antisystémová strana“. Tímto pojmem se již zabývalo několik autorů (srov. Sartori 2005, Capoccia 2002, Kubát 2010). Zdrojů, pro vymezení tohoto pojmu, je proto dostatek. Koncepty jednotlivých autorů budou rozebrány, aby mohla být následně vytvořena vlastní operacionalizovaná definice. Bude tedy vytvořen definiční rámec tohoto pojmu, na základě děl několika autorů. Výsledná operacionalizovaná definice bude v následujících

³ Na mimořádném sjezdu KSČ roku 1989 bylo rozhodnuto o vytvoření organizace komunistů, která byla ustanovena roku 1990 jako KSČM (KSČM 2003b).

částech práce využívána jako referenční rámec pro interpretaci toho, zda můžeme KSČM vnímat jako antisystémovou stranu.

V další části práce bude zkoumána identita KSČM. Jak se strana prezentuje, bude zjištěno ze stanov KSČM, programových prohlášení a jiných dokumentů produkovaných touto stranou. Jako další zdroj analyzovaných dat budou využity materiály ze sjezdů KSČM, které lze vnímat jako součást prezentace této strany. V této kapitole bude kromě oficiálních dokumentů vydaných KSČM, využita i odborná literatura zabývající se KSČM a komunismem na našem území. V těchto materiálech jsou obsaženy i postoje KSČM k určitým otázkám zahraniční politiky České republiky. Od roku 1989 je Česká republika demokratickou zemí s aktivní zahraniční politikou, již nezaměřenou pouze na spolupráci se Sovětským svazem a státy levicové orientace. Je zde plnohodnotná zahraniční politika, ve které je tato země součástí mezinárodních organizací a aliancí. Česká republika je také součástí supranacionálního tělesa, ve kterém odevzdává část svojí suverenity. Tímto tělesem je Evropská unie. Je otázkou, jaký postoj k těmto tématům bude mít nástupnická strana KSČ. Bývalá monopolní strana, totiž produkovala zahraniční politiku velmi odlišnou. Strana, která vzešla z KSČ, by mohla mít podobné postoje, což by bylo v rozporu se současným směřováním České republiky.

V závěru práce bude vyhodnoceno, zda se Komunistická strana Čech a Moravy dá považovat za antisystémovou stranu nebo do jaké míry naplňuje vytyčené znaky antisystémovosti.

1. Vymezení konceptu antisystémové strany

Giovanni Sartori se věnoval konceptu antisystémové strany především ve své knize „Strany a stranické systémy, Schéma pro analýzu“ (2005). Za první charakteristický znak polarizovaného pluralismu, jakožto jednoho z typů stranického systému, zmiňuje existenci relevantních antisystémových stran, kdy tento pojem v kapitole dále rozvádí. V polarizovaném pluralismu Sartori zdůrazňuje existenci antisystémové opozice, která může být například komunistického, nebo fašistického druhu (Sartori 2005: 136).

Sartori dále upozorňuje na důležitost rozdílu mezi širokou a přísnou definicí antisystémovosti. Podle autora se antisystémovost může lišit. Podle široké definice se může jednat o „odcizení“ až po „protest“, kdy autor upozorňuje, že toto vymezení neudává intenzitu, nýbrž formu antisystémovosti (Sartori 2005: 137). Sartoriho široká definice se zabývá, jakým způsobem se v průběhu času antisystémovost proměňuje. Všechny uvedené formy sdílejí společný delegitimizační vliv. Podle Sartoriho „[s]tranu lze [...] definovat jako antisystémovou, když *podkopává legitimitu režimu*, k němuž stojí v opozici“ (Sartori 2005: 137, kurzíva v originálu). Podle přísné definice je antisystémová strana uvnitř systému, vůči kterému stojí v opozici, a tudíž jejím cílem není jen změna vlády, ale změna samotného systému vlády. Tato strana podle Sartoriho v systému reprezentuje cizí ideologii (Sartori 2005: 137–138).

Strana, která by odpovídala této přísné Sartoriho definici, určitým způsobem v celém systému vyniká a je ideologicky výrazně odlišná od ostatních politických subjektů. Pro takovou stranu je v podstatě nemožné být součástí nějaké vládní koalice. Dále je možné z této definice vyčíst, že strana je nespokojena uvnitř politického systému, ve kterém se nachází a zasazuje se o výraznou změnu.

Je také důležité uvědomit si rozdíl mezi stranou antisystémovou a stranou revoluční, kdy autor uvádí, že se rozhodně nejedná o ekvivalent. Revoluční strana podniká kroky, jejichž prostřednictvím dojde k revoluci a s tím spojené změně v systému. Strana stojící v opozici v systému a požadující jeho změnu, je

stranou antisystémovou. Opačně to však platit nemusí, čímž se rozumí, že ne každá antisystémová strana je stranou revoluční (Sartori 2005: 138).

Pojítka mezi stranou revoluční a stranou antisystémovou autor dále rozvádí v knize „Srovnávací ústavní inženýrství, Zkoumání struktur, podnětů a výsledků“ (2011). Zde autor představuje určitou typologii antisystémových stran. Sartori strany rozděluje na extrémistické, extrémní a izolované. Dle autora jsou extrémistické antisystémové strany ty strany, které se snaží o změnu politického systému. Jejich snaha je představována tím, že proto činí určité kroky, jsou tedy ve svém snažení aktivní, a i když pouze rétoricky, obhajují revoluční převzetí moci. Extrémní stranou je poté strana, která se vyznačuje svojí existencí na kraji politického spektra z hlediska její ideologie a politických postojů. Posledním typem je izolovaná antisystémová strana, která se vyznačuje tím, že nesouhlasí s momentálním veřejným cítěním, hlavně kvůli svým nastaveným hodnotám. Autor na závěr uvádí, že hranice mezi stranami nemusí být vždy zřetelná (Sartori 2011: 79–80).

Dalším aspektem antisystémových stran, kterým se autor zabýval, je umístění strany ve stranickém systému, kdy zde není nutné, aby se strana nacházela vždy uvnitř systému. Strana podle Sartoriho může fungovat zevnitř stejně jako zvenčí a do stranického systému může různými způsoby pronikat a nepříznivě ho ovlivňovat (Sartori 2005: 138).

Na závěr autor zmiňuje důležitost viditelné a neviditelné politiky v samotném fungování antisystémových stran. Nepříjemná fakta, která by straně mohla uškodit, jsou součástí neviditelné politiky a ta je záměrně skryta. Je poté těžké odhadnout, jaké jsou pravé cíle dané strany. Jsme tak odkázáni na viditelnou politiku, která nám je prezentována prostřednictvím médií (Sartori 2005: 149).

Dalším autorem, který se věnoval konceptu antisystémových stran, je Giovanni Capoccia. Ten si ve své práci dává za cíl určité bližší vymezení a větší objasnění tohoto pojmu. Jedním z důvodů, proč rekonstrukci tohoto konceptu

autor považuje za nezbytnou, je kvůli jeho širšímu užití, čímž se pojem stává nevhodným pro komparativní výzkum (Capoccia 2002: 9).

Capoccia uvádí, že hlavním prvkem v Sartoriho definici antisystémových stran je zkoumání jejich ideologického charakteru, na základě rozdílů mezi jednotlivými stranami v systému. Autor zde upozorňuje na další neméně důležitou dimenzi zkoumání, kterou je ideologická vzdálenost antisystémové strany od ostatních stran. Capoccia rozděluje svoji analýzu na dvě dimenze, a to na vztahovou antisystémovost (*relational anti-systemness*), která se týká analýzy stranických systémů a na ideologickou antisystémovost (*ideological anti-systemness*), která se vztahuje k empirické analýze demokracií (její legitimacy, stability atd.). Autor současně upozorňuje, že při analýze stran není nutné využití obou těchto dimenzí (Capoccia 2002: 10–11).

Sartori ve svém díle uvádí dvě definice antisystémovosti (viz výše), a to širokou a přísnou definici. Capoccia shledává toto pojetí za vztahové ve dvou rovinách, jelikož je zde zmíněna vzdálenost strany od ostatních a také delegitimizující vliv strany na prostředí, ve kterém se nachází. Autor považuje za důležité uvědomit si, že ideologie jako taková neudává automaticky stranu antisystémovou. Je zde nezbytné pozorovat, jaký vztah má strana k základním hodnotám režimu, ve kterém se nachází (Capoccia 2002: 14).

Autor dále uvádí tři vlastnosti, které by měly vymezovat vztahovou antisystémovost. Prvním znakem je odlišnost a vzdálenost voličstva dané strany od ostatních politických stran v systému. Dalším znakem je nízký koaliční potenciál, kvůli odlišnosti od ostatních stran v základních hodnotách. Strana je tak vyloučena z vládních koalic a nachází se ideologicky v opozici vůči systému a vytváří různé delegitimizační taktiky, což je třetí uvedený znak. Tato vlastnost pak stranu podněcuje k užití propagandy, jejíž prostřednictvím se snaží překonat sliby svých soupeřů. Působení takové strany v systému má podle Capoccia za následek hlavně polarizaci (Capoccia 2002: 15–16).

Podle Sartoriho široké definice, antisystémové strany požadují určitou změnu v samotném systému, ve kterém fungují. Jejich cíle tedy zatím nejsou uskutečněné. Hlavní rozdíl mezi dimenzemi spočívá v tom, že vztahová antisystémovost přináší určité systémové důsledky, které je nutné pozorovat retrospektivně, zatímco ideologická antisystémovost a její budoucí záměry, může být pouze předmětem spekulací (Capoccia 2002: 18). Ideologická antisystémovost je obsažena ve straně, která se vyznačuje svými odlišnými ideologiemi a politickými cíli vůči demokracii ve které funguje, čímž se s demokracií neslučuje⁴. Podle autora je důležité vymezit samotný systém, a pokud strana nabourává už pouze jeden znak předpokládané demokracie, jedná se o stranu antisystémovou (Capoccia 2002: 24).

Na základě těchto dvou forem antisystémovosti autor určuje i různé typy antisystémových stran, které jsou charakterizovány podle toho, jak se vztahová a ideologická forma antisystémovosti prolíná, či nikoliv. O typickou antisystémovou stranu (*typical anti-system party*) se je jedná v případě spojení ideologické antisystémovosti a vztahové antisystémovosti. V případě, že strana obsahuje pouze vztahovou antisystémovost, jedná se o polarizující stranu (*polarizing party*) a naopak, když strana zahrnuje pouze ideologickou antisystémovost, může se jednat, buď o irelevantní antisystémovou stranu (*irrelevant anti-system party*), nebo o vstřícnou antisystémovou stranu (*accomodating anti-system party*). Posledním typem strany je typická pro-systémová strana (*typical pro-system party*), ve které logicky není přítomna ani vztahová, ani ideologická antisystémovost (Capoccia 2002: 24). Pro přehlednost v dělení typů viz tabulka číslo 1.

⁴ Autor uvádí, že když se v konceptu antisystémovosti soustředíme na ideologii strany, tak systémem proti, kterému strana stojí je demokracie (Capoccia 2002, s. 19).

Tabulka č. 1

		Vztahová antisystémovost	
		Ano	Ne
Ideologická antisystémovost	Ano	Typická antisystémová strana	Irelevantní antisystémová strana
	Ne	Polarizační strana	Typická pro-systémová strana

Zdroj: Capoccia 2002: 24

Capoccia se dále zajímá, zda tyto uvedené strany představují určitou výzvu pro demokracii. Je samozřejmé, že typická pro-systémová strana výzvu nepředstavuje. Typické antisystémové strany ideologicky představují výzvu pro demokracii a zároveň i polarizují stranický systém. Polarizující strany sice nedisponují ideologickou antisystémovostí, za to ale, jak již z jejich názvu vyplývá, polarizují systém. Dosahují toho prostřednictvím propagandistické a podbíživé politiky a svým nízkým koaličním potenciálem. Capoccia zde poznamenává, že podle Sartoriho konceptu antisystémových stran, by polarizující strany byly v komparativní analýze stranických systémů stále považovány za strany antisystémové, jelikož byl koncept soustředěn na vztahovou antisystémovost, a ne na ideologickou rovinu antisystémovosti (Capoccia 2002: 26).

Jak už z názvu Sartoriho knihy vyplývá, věnoval se hlavně stranickým systémům, a ne empirické analýze demokracií, je tedy logické, že se soustředil hlavně na vztahovou rovinu antisystémovosti. Pro širší užití a hlubší pochopení, je dobré tento koncept obohatit i o ideologickou rovinu antisystémovosti.

Autor se v této rovině odklání od Sartoriho konceptu, jelikož koncept antisystémovosti se používá mnohem častěji při analýze demokratických systémů, než při analýze stranických systémů (Capoccia 2002: 26–27).

Irelevantní antisystémová strana a vstřícná antisystémová strana podle Capoccii nepředstavují riziko pro demokracii, ani nepolarizují systém. Jak samotný název napovídá, irrelevantní antisystémová strana nebude nijak významně ovlivňovat fungování stranického systému nebo samotnou demokracii. Capoccia, totiž tuto stranu charakterizuje buď jako velmi malou stranu, která pochopitelně nemá dostatečný vliv na systém, nebo to může být strana, jejíž existence je krátká a nemá tak dostatek času na větší působení na systém. Vstřícná antisystémová strana sice má dostatečnou velikost i čas na to potenciálně ovlivnit stranický systém, nicméně nedisponuje polarizujícím aspektem. I přes ideologickou antisystémovost, kterou tato strana disponuje, dokáže tvořit loajální koalice. Strana v předvolebním boji neinklinuje k propagandě ani k podbízivé politice. Není zde tedy odstředivá soutěž. Toto chování pak strana zaujímá například z taktického důvodu, kdy se může pokusit dosáhnout svých cílů nikoliv prostřednictvím konfrontace nebo jen může vyčkávat na správný moment (Capoccia 2002: 28).

Tato typologie může být podle autora přínosná ke komparaci toho, jaký dopad na systém mají různé antisystémové strany, jako například postkomunistické strany nebo strany extrémní pravice. Jako další využití této typologie může být i monitorování vývoje stran, které se nachází v extrémním nebo krajním postavení v daném politickém prostoru a jejich diachronní komparace pak může probíhat v jedné nebo ve více zemích, v určitém časovém období. Je tak možné pozorovat posun stran z jednoho druhu v dané typologii na druhý, podle změny v jejich ideologii a jejich hodnotách (Capoccia 2002: 31).

Dalším autorem, který se zabývá problematikou antisystémových stran, je Michal Kubát. Ten se stejně jako Capoccia zmiňuje o rozsáhlém používání tohoto konceptu, které ústí k jeho nejasnosti a často i ke špatnému uchopení. Michal Kubát se věnuje konceptu antisystémové strany v knize „Politická opozice v teorii a středoevropské praxi“ (2010). Autor zde reviduje Sartoriho i

Capocciovo pojetí tohoto konceptu a na závěr přináší i vlastní alternativní návrhy.

Kubát hovoří o tom, že mnoho autorů chápe Sartoriho vymezení tohoto konceptu jako problematické a podrobují ho kritice, jelikož se jim tento pojem zdá být nejasný nebo příliš široce vymezený. Kubát ovšem chápe Sartoriho vymezení, tedy alespoň z hlediska analýzy politických stran a stranických systémů, za přesně a úzce zpracované. Obhajuje i empiričnost pojmu v kontextu politických stran, jelikož Sartori předkládá zcela konkrétní vlastnosti, které by měla antisystémová strana obnášet (Kubát 2010: 74–75).

Co se týče extremismu a politicky motivovaného násilí, všímá si Kubát toho, že často dochází ke spojování těchto praktik s antisystémovými stranami. Uvádí tedy, že antisystémové strany mohou tyto metody využívat, rovněž ale nemusí. Není to tedy jasný předpoklad, kdyby byl, tak by došlo k omezenému výkladu tohoto konceptu. Definice antisystémové strany obnáší mnohem víc než pouze extremismus nebo jiné násilí (Kubát 2002: 75–76).

Kubát dále uvádí svůj argument týkající se myšlenky, že antisystémovost již neexistuje a strany s tímto označením taktéž, jelikož se údajně transformovaly. Autor se přiklání k názoru, že strategie antisystémových stran nemusí být vždy úplně jasná. Mohou určitým způsobem taktizovat a předstírat svou kooperaci, ale jejich pravý záměr nebo cíl se může projevit až později (Kubát 2002: 76). Tímto argumentem se Kubát shoduje se Sartoriho myšlenkou o viditelné a neviditelné politice a rovněž i s Capocciovým konceptem vstřícné antisystémové strany, která může pouze taktizovat a může se tak pouze „tvářit“ ochotně (viz výše).

Capocciov koncept antisystémových stran, ve kterém má dojít k většímu objasnění pojmu, Kubát hodnotí poměrně kriticky. V první řadě se Kubát soustředí na Capocciovo vymezení vztahové a ideologické antisystémovosti. Kubát je toho názoru, že Capoccia svým vztahovým vymezením nepřinesl nic nového. Jedním z nejdůležitějších aspektů antisystémové strany je její

delegitimizační vliv, protože bez něho, ač je strana jakkoliv ideologicky vzdálená od ostatních, se nemusí jednat o stranu antisystémovou. Co se týče ideologické antisystémovosti, tu autor nalézá již obsaženou v Sartoriho široké a přísné definici. Jediné čím se Capoccia od Sartoriho v této rovině liší je, že „[...] ztotožňuje antisystémovost s antidemokratičností, což Sartori takto explicitně nedělá“ (Kubát 2010: 80).

Další problém v Capocciovo dělení forem antisystémovosti na ideologickou a vztahovou, vidí Kubát i z hlediska jejich nejasné odlišnosti. Capoccia definoval vztahovou antisystémovost spjatou se stranickým systémem a ideologickou rovinu spjatou s politickým systémem jako takovým. Capoccia předpokládá, že daný politický systém, ve kterém se antisystémová strana nalézá, by měl být demokratický, je proto otázkou, zda lze tyto dvě formy od sebe oddělit. Demokracie jako taková, totiž nemůže fungovat bez stranického systému, který je tvořen pluralitními a soutěživými politickými stranami. Soutěživý stranický systém, jak je známo, je jeden z atributů demokracie. Tyto dvě formy antisystémovosti, se kterými přišel Capoccia, proto Kubát považuje za spjaté, a je proto zbytečné mezi nimi rozlišovat (Kubát 2010: 80–81). „Vyplývá z toho, že ideologická antisystémovost je obsažena ve vztahové antisystémovosti“ (Kubát 2010: 81). Kubát uznává přínos této typologie z hlediska jejího využití v různých formách analýzy a komparací spojených s problematikou demokracie, nicméně ve svých alternativních návrzích na antisystémové strany autor nechce vybočovat z roviny politických stran a stranických systémů (Kubát 2010: 82).

To je jedním z důvodů, proč se Kubát přiklání spíše k Sartoriho konceptu. Kubát ovšem dochází k závěru, že nezbytná je pouze Sartoriho přísná definice. Obě Sartoriho definice spojuje společný delegitimizační vliv. Široká definice se zabývá řadou forem antisystémové strany, od protest až po odcizení, kdy Kubát namítá, že tyto strany nemusí disponovat delegitimizačním vlivem a nemusí tedy nutně být stranami antisystémovými (Kubát 2010: 82). Tímto argumentem se

Kubát přibližuje ke Capoccioví, který na rozdíl od Sartoriho nechápal polarizující strany za antisystémové.

Autor dále navrhuje, aby strany, které nenaplnují atributy přísné Sartoriho definice, byly nazývány jinak. Kubát tak polemizuje nad tím, jak označovat strany, které naplnují široké vymezení, kdy se nabízí přejmenování takového subjektu na stranu protestu nebo radikální stranu. Podle autora tato označení nejsou vhodná. Kubát nakonec nazývá takovou stranu extrémní. Tato strana naplňuje zmíněné atributy širokého vymezení antisystémové strany s jednou výjimkou, kterou je absence delegitimizačního vlivu. Taková strana je ideologicky na kraji systému a podle přísného vymezení, ke kterému se autor přiklání, není stranou antisystémovou (Kubát 2010: 83–84).

Kubát vytváří typologii antisystémových politických stran, která se na první pohled jeví jako velmi podobná Capocciově typologii. Autor nicméně podnikl několik modifikací. Dvě Capocciovy roviny antisystémovosti (tj. ideologická a vztahová) jsou zde opět uvedeny jako hlavní determinanty v typologii, tentokrát ale mají trochu jiné uchopení. Kubát za ideologickou rovinu považuje hlavně delegitimizační vliv, což tedy odpovídá přísné definici. Vztahová proměnná zahrnuje vztah strany k ostatním stranám, ve smyslu její ideologie. Rozpor autor viděl v polarizačním typu antisystémové strany, kdy polarizační podle autora není vhodné označení, jelikož neposkytuje dostatečnou interpretaci pojmu, protože funkce této strany není pouze polarizační, ale může sahát i dál. Samotné polarizování systému může způsobit mnoho stran, důležité je, v jaké míře. Kubát proto využívá označení extrémní strana (Kubát 2010: 84–85).

Stejně jako v případě Capoccii i Kubát v typologii považuje za antisystémovou takovou stranu, která naplňuje ideologickou i vztahovou rovinu antisystémovosti. Podle Kubáta je to jediný možný případ antisystémové strany. Pokud strana naplňuje vztahovou proměnnou, a nikoliv ideologickou proměnnou, jedná se o stranu extrémní. Naopak když strana nenaplnuje vztahový atribut a

ideologický ano, tak se jedná buď o stranu irelevantní (stejně jako Capoccia), nebo o antisystémovou stranu maskovanou. Maskovaná strana je podle Kubáta lepší označení než vstřícná, protože ne vždy může strana naplňovat atributy vstřícnosti, nicméně (jak i Capoccia připouští) strana se může často maskovat (Kubát 2010: 85–86). Pro přehlednost viz tabulka číslo 2.

Tabulka č. 2

		Vztahová proměnná (krajnost, izolace)	
		Ano	Ne
Ideologická proměnná (delegitimizace politického systému)	Ano	antisystémová strana	irelevantní antisystémová strana (nenaplnuje krajnost)
	Ne	polarizační strana	maskovaná antisystémová strana (nenaplnuje izolaci)
			pro-systémová strana

Zdroj: Kubát 2010: 85.

2. Operacionalizovaná definice antisystémovosti

Pro analytické účely práce bude v této kapitole sestaven teoretický rámec antisystémovosti, inspirovaný koncepty autorů, zmíněnými v předchozí kapitole práce.

První uvedený autor, který definoval pojem antisystémovost, se v podstatě dá označit za zakladatele tohoto pojmu. Byl jím Giovanni Sartori, jenž tento pojem používal v kontextu s polarizovaným pluralismem. Jeho definice, ač byla, dá se říct první, čelila v některých případech značné kritice. Tato kritika spočívala v nedostatečném nebo obecném vymezení daného pojmu. Mnoho autorů tento pojem revidovalo a různými způsoby jej rozšiřovalo. Mezi ně se počítá i Giovanni Capoccia. Capocciova revize Sartoriho antisystémovosti spočívala v rozdělení pojmu do dvou dimenzí. Těmito dimenzemi je vztahová a ideologická rovina antisystémovosti. Podle Kubáta je zbytečné rozlišovat mezi těmito dimenzemi. Jak již ale bylo zmíněno výše, rozdělení do dimenzí je v určitém směru přínosné, protože Capoccia rozdělil antisystémovost pro další možnosti výzkumu, jako například k empirické analýze demokracií. V takových případech je dělení na vztahovou a ideologickou rovinu přínosné, nicméně ne pro analytické účely této práce. Tato práce se zabývá posouzením identity politické strany, a ne demokracií jako celkem.

Na čem se autoři shodují, je opoziční postavení strany oproti systému, ve kterém se nachází. Capoccia na rozdíl od Sartoriho a Kubáta za tento systém automaticky považuje demokracii. Slučuje tím tedy v podstatě stranu antisystémovou se stranou antidemokratickou. Sartori svým způsobem také naznačil, že daná antisystémová strana se staví proti demokracii, jelikož se o ní zmiňuje v polarizovaném pluralismu a pluralismus je neoddělitelnou součástí demokracie. Samozřejmě tomu tak nemusí být vždy, ale i pro účely této práce bude za daný systém považována demokracie i vzhledem k minulosti strany (nástupnická strana nedemokratické KSČ). Zde může být zavádějící skutečnost, že se KSČM nachází vně systému, oficiálně tedy má atributy demokratické strany (stanovy), protože jinak by podle ústavy byla taková politická strana

zakázána⁵. Existence uvnitř systému nemění to, co je skutečným budoucím cílem strany, což je ale samozřejmě těžké zjistit. Jak uvádí Kubát (2003) i v demokracii je možná existence strany s jejími možnými nedemokratickými cíli (Kubát 2003: 93). Bude tedy pohlíženo na to, zda se strana staví v opozici k demokratickému uspořádání, čímž se rozumí, zda se například hlásí k jiným nedemokratickým režimům. S tím souvisí i jaký má KSČM postoj vůči své předchůdkyni KSČ.

Pokud je daná strana v opozici v systému, ve kterém se nachází, tak je logické, že se ho nějakým způsobem bude snažit i změnit. Toto představuje další prvek antisystémové strany vymezený v Sartoriho přísné definici. Taková strana se nebude snažit změnit pouze vládu, ale samotný systém vlády. Zde bude nahlíženo, jaké jsou cíle KSČM a zda dosažení těchto cílů je podmíněno revolucí a tedy i změnou systému.

Další zvolená vlastnost antisystémové strany, na které se autoři v podstatě shodli, je delegitimační vliv. Tím se rozumí, jakým způsobem se strana staví k současnému režimu a jestli ho nějakým způsobem případně i podkopává. Pro zjištění delegitimačního chování bude u KSČM pozorováno, zda má tendence k manifestnímu jednání nebo jestli nějakým způsobem mobilizuje obyvatelstvo ke změně systému. Manifestním jednáním se rozumí snaha získání větší podpory, prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků nebo jiných organizací. Delegitimační vliv se také projevuje tím, zda strana výrazně kritizuje stávající režim nebo výrazně popírá podobu současného ekonomického a politického systému (Navrátil 2009: 159–169). Z hlediska potenciálního delegitimačního vlivu je příhodné se soustředit i na to, jakým způsobem se KSČM staví k zahraničnímu směřování České republiky, zda s ním souhlasí nebo si směřování České republiky představuje jinak, čímž také určitým způsobem delegitimuje současný režim.

Dalším vymezeným atributem, pro zjištění antisystémovosti KSČM, bude zkoumání ideologie strany. Jedním ze znaků antisystémovosti podle Sartoriho

⁵ Zákon č. 424/1991: Úvodní ustanovení, § 4.

přísné definice je reprezentace cizí ideologie v politickém systému. Tato skutečnost může být dokázána i tím, jakým koaličním potenciálem strana disponuje. V případě značné ideologické odlišnosti si podle autorů strana „nerozumí“ s ostatními politickými stranami v systému a vystupuje v něm sama, čímž také může dojít k jeho polarizaci.

Ke zkoumání identity strany, pro zjištění její případné antisystémovosti, budou analyzovány oficiální dokumenty strany. Ostatní prohlášení členů strany nebudou brány v potaz, jelikož jsou mnohdy velmi různorodé a mohou působit zavádějícím dojmem. Uvnitř strany navíc figuruje konzervativní a reformní křídlo a názory se tak mohou velmi lišit (Charvát 2012: 329). Strana jako celek se navíc od některých veřejných prohlášení členů často distancuje. V práci proto budou analyzovány stanovky KSČM a dokumenty ze sjezdů KSČM včetně programu strany. Základní program strany by měl obsahovat zásadní politická stanoviska a názory na problémy týkající se společnosti i celého státu. To představuje rozdíl oproti volebním programům, které se soustředí na aktuální problémy a předkládají jejich potenciální řešení, kde hlavním účelem je získání voličů (Fiala, Strmiska 2009: 94). Pro účely této práce nebudou volební programy analyzovány. Sjezdy navíc představují i určitý záznam o vývoji strany, který je pro pochopení identity KSČM také důležitý.

Vytyčenými atributy antisystémovosti tedy jsou:

1. Staví se strana v opozici k současnému demokratickému uspořádání?
2. Požaduje strana změnu systému, ve kterém se nachází?
3. Má strana delegitimační vliv?
4. Představuje strana zásadně odlišnou ideologii v systému?

3. Stanovy KSČM

V této kapitole budou analyzovány stanovy KSČM, jakožto jeden z oficiálních dokumentů produkovaný touto stranou. Oficiální dokumenty by měly posloužit jako jeden z nástrojů k posouzení identity strany, jejích ideologických východisek a její možné antisystémovosti.

Vznik nové politické strany v České republice je podmíněn několika kroky. Jednou z podmínek je odevzdání organizačního řádu politické strany, neboli stanov. Tento dokument musí dle zákona obsahovat deset bodů, ve kterých jsou například nastíněny i programové cíle strany (Zákon č. 424/1991: Vznik strany a hnutí, § 6). Kromě předložení stanov, má budoucí politická strana splňovat další podmínky, z nichž jednou je fungování v souladu s ústavou a zákony České republiky. To znamená, že cílem této strany nesmí být nabeurávání demokratických základů státu (Zákon č. 424/1991: Úvodní ustanovení, § 4). Kdyby tedy KSČM měla takové tendence, je logické, že ve stanovách by takový záměr neuviedla. Nicméně, jak už bylo zmíněno, je důležité se seznámit s identitou této strany a stanovy jí určitým způsobem představují.

Je vhodné porovnat stanovy KSČM v kontextu jiné relevantní politické strany působící v České republice, aby byly zřejmé možné odchylky a lépe se projevil charakter strany. Účelem této práce není komparace, nicméně bez nahlédnutí do stanov další strany, nelze zjistit případnou odlišnost. V charakteristice strany KSČM udává, že programovým cílem je socialismus (KSČM 2003b). Jako vhodnou stranou pro porovnání může být levicová ČSSD, jako sociálně demokratická relevantní strana, která bývá často u moci.

Již na první pohled jsou od sebe stanovy obou stran odlišné. V případě KSČM jsou stanovy oproti ČSSD velmi stručné a věcné^{6,7}. Stanovy KSČM patří k nejvíce rozpracovaným a je očividné, že orgány KSČM dbají na co nejpřesnější formulace, které jsou zároveň poměrně stručné a tedy i přehledné. Důvodem je

⁶ Porovnání stanov KSČM (KSČM 2003d) a ČSSD (ČSSD 2015).

⁷ Pro přehlednost bude dále v kapitole na internetové zdroje KSČM a ČSSD odkazováno v poznámkách pod čarou.

pravděpodobně vyhnutí se jakýmkoliv nejasnostem, které by mohly uškodit identitě strany (Fiala, Mareš, Holzer, Pšeja. 1999: 171).

Stanovy KSČM se skládají z deseti oddílů, které následně obsahují paragrafy a popřípadě i další body, které jsou řazené dle abecedy. Některé z oddílů ve stanovách KSČM jsou u ostatních politických stran zmíněny pouze v několika větách, ale KSČM jim věnovala speciální paragraf a docílila tím přehlednosti svých stanov (Fiala, Mareš, Holzer, Pšeja 1999: 172).

V prvním oddílu a v prvním bodě stanov KSČM uvádí, že se jedná o demokratickou stranu fungující v souladu se zákonem⁸. ČSSD fakt, že se jedná o demokratickou politickou stranu, neuvádí⁹. Toto upozornění KSČM se jeví jako nezvyklé a je možné, že tímto apelováním na pluralismus a demokratičnost se strana chce vymezit vůči bývalé straně KSČ. Jedním z vymezených atributů antisystémovosti bylo, zda se strana staví v opozici k současnému demokratickému směřování. Strana zde až nápadně uvádí, že je stranou demokratickou. S dalším přihlédnutím na vize KSČM bude zkoumáno, zda jsou cíle strany identifikovatelné se současnou demokracií. Samotné prohlášení strany o její demokratičnosti je nedostatečné.

Druhý oddíl stanov KSČM se věnuje programovým cílům a charakteru strany. Stranickým cílem je socialismus a politicky a hospodářsky pluralitní uspořádání, kdy je zde znovu zmíněna i podpora demokracie. Strana dále prosazuje důstojnou životní úroveň a bezpečnost obyvatel¹⁰.

Strana zde uvádí i svůj ideologický odkaz, kterým má být marxistická teorie¹¹. Marxismus byl stěžejní ideologií pro většinu komunistických stran ve dvacátém století. U stran bývalého Sovětského svazu, však nelze hovořit o klasickém marxismu, nýbrž o marxismu-leninismu, který se do značné míry odkláněl od základních myšlenek Karla Marxe (Heywood 2008b: 105). Strana se tímto ideologicky vymezuje proti své stranické předchůdkyni. Nejen od KSČ se

⁸(KSČM 2003d: I. oddíl)

⁹Srovnání (ČSSD 2015).

¹⁰(KSČM 2003d: II. oddíl)

¹¹(KSČM 2003d: II. oddíl)

touto ideologií strana odlišuje. KSČM je jedinou stranou s marxistickou ideologií působící v českém stranickém systému. Strana tím může nabízet určitou alternativu pro voliče sympatizující s touto ideologií. Před posouzením, toho jestli ideologie strany splňuje atribut antisystémovosti, je důležité se s danou ideologií hlouběji seznámit.

Ve stanovách je dále zmíněna mezinárodní kooperace s komunistickými a levicovými hnutími. Dalším uvedeným programovým cílem je usilování o samosprávné principy a o masovost¹² strany. Fiala, Holzer, Mareš a Pšeja, kteří se v knize „Komunismus v České republice“ (1999) mimo jiné zabývají i identitou a stanovami KSČM, také tvrdí, že důraz na masovost a samosprávné principy ve stanovách je, v porovnání s ostatními stranami v České republice, neobvyklý (Fiala, Mareš, Holzer, Pšeja 1999: 172). V tomto směru se KSČM netransformovala od své předchůdkyně, jelikož strana KSČ byla také stranou masovou (Drda, Dudek 2006: 29).

Třetí oddíl stanov obsahuje principy členství v KSČM. V tomto oddíle stojí za povšimnutí hlavně odstavec, který uvádí, že „[s]e členstvím v KSČM je neslučitelná podpora a propagace hnutí směřujících k potlačování práv a svobod občanů nebo jiná činnost, která je v rozporu s Listinou základních práv a svobod a s mezinárodními dokumenty o lidských a občanských právech“ (KSČM 2003d: III. Oddíl, 6. bod). Tento odstavec tak znovu symbolicky podtrhuje demokratičnost strany. Je známo, že bývalá monopolní strana KSČ vládla v rozporu s lidskými právy, což dokládá i existence dokumentu Charty 77. Je tedy možné, že tímto prohlášením se KSČM snaží vymezit vůči fungování strany, ze které v podstatě vzešla a dokázat tím svojí transformaci.

Dalším zajímavým bodem je bod číslo 12, ve kterém je uvedeno, jakým způsobem je možný zánik členství ve straně. Jedna z podmínek obsahuje prohlášení o „ukončení [...] členství za jednání, které je neslučitelné s programem a stanovami strany nebo stranu poškozují na veřejnosti“ (KSČM

¹² Masová strana je silně institucionálně vybudovaná, má početnou členskou základnu a organizační strukturu. Taktikou masové strany je získání věrného voličstva (Hloušek, Kopeček 2010: 11).

2003d: III. Oddíl, 12. bod). Několik stranických příslušníků se vychyluje extrémněji než je v souladu s uvedenými cíli KSČM a vzbuzují tím negativní mediální ohlas, což stranu na veřejnosti rozhodně poškozuje. Příkladem může být poslankyně Marta Semelová, která svými výroky způsobila značné pozdvižení, nicméně členství jí odejmuto nebylo¹³. Tato práce se však zabývá výhradně oficiálními dokumenty produkovanými KSČM, protože mnohé výroky členů strany by mohly být zavádějící.

Čtvrtý oddíl stanov KSČM se zabývá právy a povinnostmi člena této strany. Stejně jako ostatní strany (ČSSD) i KSČM vyhrazuje povinnost člena dodržovat stanovy strany¹⁴. Odlišností KSČM od ostatních stran, je zmíněná povinnost člena získávat další stoupence do řad této strany¹⁵. Tímto výrokem KSČM potvrzuje, že jejím cílem je být stranou masovou. Dále je zde uvedena povinnost člena „[p]ropagovat a objasňovat politiku strany mezi občany, přispívat ke spolupráci levicového hnutí a všech sil usilujících o demokracii a sociální spravedlnost“ (KSČM 2003d: IV. Oddíl, 26. bod). Tato povinnost, se v porovnání s ostatními stranami, také jeví jako nezvyklá. Od člena se očekává velmi aktivní stranická účast, což není obvyklé jak mezi levicovými stranami, tak ani mezi stranami pravicovými (Fiala, Mareš, Holzer, Pšeja. 1999: 173).

Pátý oddíl stanov představuje, jakým způsobem fungují a jak se vytvářejí orgány KSČM. Strana zde zdůrazňuje, že při tvorbě orgánů KSČM je dodržováno demokratické vnitrostranické fungování. Jsou zde představeny samosprávné orgány, jako je členská schůze základního orgánu (ZO) KSČM, konference a sjezd. Na těchto setkáních se rozhoduje o politice a dalším směřování strany. Je zde také uvedena další možnost rozhodování a to prostřednictvím institutu územního referenda¹⁶. Rovněž i ČSSD může vyhlásit vnitrostranické referendum, ve kterém mají členové možnost rozhodnout o

¹³Marta Semelová obhajuje bývalou totalitární vládu KSČ a zpochybňuje současnou demokracii dostupné: (Česká televize 2014).

¹⁴(ČSSD 2015: Článek 10).

¹⁵(KSČM 2003d: IV. oddíl).

¹⁶(KSČM 2003d: V. oddíl).

závažných politických otázkách v rámci strany¹⁷. Tento fakt představuje signifikantní změnu oproti KSČ, která byla velmi centralizovaná a disponovala silnou hierarchickou organizací (Fiala, Mareš, Holzer, Pšejja 1999: 174). Strana tak zjevně podnikla několik reforem vůči své předchůdkyni.

Šestý oddíl se věnuje vnitřní organizační struktuře, tedy jednotkám KSČM. Jak již bylo zmíněno, vhodnou stranou pro porovnání stanov se jeví být ČSSD, jelikož obě strany mají tendenci k sociálnímu směřování. Strany se jeví být ve vnitrostranické organizační struktuře podobné. Struktura je rozdělena na několik úrovní, kdy na nejnižší je základní organizace (ZO) KSČM (tedy celostátní úroveň), dále je okresní organizace, ve které jsou základní organizace a na nejvyšší úrovni jsou krajské organizace, které sdružují všechny okresní organizace KSČM¹⁸.

KSČM má okresní organizace, jejichž nejvyšším samosprávným orgánem je okresní konference. Na této konferenci se v obou stranách například volí a odvolává předseda okresního výboru (OV) a rovněž i členové výkonných výborů OV¹⁹. Co je odlišné u KSČM, je svolávání okresní konference. V KSČM ji sice svolává okresní výbor, nicméně na základě doporučení ústředního výboru (ÚV), který rovněž i doporučí, co by mělo být obsahem jednání a jak dlouho by jednání měla probíhat²⁰. ÚV je nejvyšším centrálním orgánem KSČM, jemuž v momentální době předsedá Vojtěch Filip²¹. V ČSSD je svolání okresní konference jednodušší, jelikož svolání i program konference záleží pouze na vůli předsedy okresního výkonného výboru (OVV), který konferenci z pravidla svolává jednou ročně²². Zde je vidět, že i když se v případě KSČM jedná o okresní úroveň struktury, nejvyšší orgán si i přes to vyhrazuje právo určovat směr a dobu jeho jednání. Oproti ČSSD je fungování okresního výboru centralizované.

¹⁷(ČSSD 2015: Článek 38).

¹⁸(KSČM 2003d: VI. oddíl).

¹⁹(KSČM 2003d: VI. oddíl), (ČSSD 2015: Článek 21).

²⁰(KSČM 2003d: Ibidem).

²¹(KSČM 2003e).

²²(ČSSD 2015: Ibidem).

Centralizované fungování bylo typické pro KSČ. V KSČM je centralizace v jedné úrovni struktury.

U KSČM i u ČSSD je nejvyšším samosprávným orgánem sjezd strany. Rozdílem je pravidelnost konání sjezdů, kdy u ČSSD se pořádají každé dva roky a u KSČM pouze každé čtyři roky²³.

Dalším zmíněným tělesem je ústřední výbor (ÚV) KSČM, který je mimo jiné i nejvyšším orgánem mezi sjezdy. Tento orgán má poměrně širokou škálu pravomocí, mezi které patří například volení nebo odvolávání členů ÚV i výkonného výboru ÚV. Ústřední výbor KSČM dále vyhláší konání sjezdů, celostranické konference i celostranického referenda a rovněž schvaluje například výroční finanční zprávu strany, činnost výkonné rady ÚV i Organizační řád KSČM. Na půdě ÚV je také možné odvolat a zvolit předsedu a prvního místopředsedu strany²⁴. Co se týče odvolání předsedy strany, u KSČM je odvolání oproti ČSSD složitější. K odvolání u ČSSD je potřeba, aby nejméně tři pětiny ústředního výkonného výboru (ÚVV) odsouhlasily jeho odvolání, zatímco v ÚV KSČM je potřeba více hlasů a to celé dvě třetiny²⁵. Tento fakt může představovat silnější postavení předsedy strany v KSČM. Nicméně v případě KSČM mohou vyslovit nedůvěru předsedovi i nižší orgány než jen ÚV a to vždy třetinou okresního výboru (OV) nebo třetinou krajského výboru (KV)²⁶. V ČSSD smí nedůvěru vyslovit pouze ústřední výkonný výbor (ÚVV)²⁷.

Sedmý oddíl nese název „Jednání jménem KSČM“. Tento oddíl pouze upřesňuje organizační principy a rovněž zmiňuje existenci Organizačního řádu a v jakých situacích se podle daného dokumentu postupuje²⁸.

Osmý oddíl se zabývá zásadami hospodaření KSČM. Stejně jako ve stanovách ČSSD je zde například uvedeno, že strana může nabývat movitého a nemovitého majetku a představuje to vlastnictví strany jako celku. O

²³(KSČM 2003d: Ibidem), (ČSSD 2015: Článek 29).

²⁴(KSČM 2003d: Ibidem).

²⁵(KSČM 2003d: Ibidem), (ČSSD 2015: Článek 31).

²⁶(KSČM 2003d: Ibidem).

²⁷(ČSSD 2015: Ibidem).

²⁸(KSČM 2003d: VII. oddíl).

přerozdělování rozhodují jednotlivé orgány. Dále je zde zmíněna existence příspěvků od členů, což je běžné i u ostatních stran²⁹.

Oddíl číslo devět nese název „KSČM v pluralitním politickém systému“. Oddíly ze stanov KSČM, které již byly představeny, jsou tematicky podobné stanovám ostatních relevantních stran v České republice, nicméně tento oddíl se vymyká. Zde je v podstatě uvedeno bližší objasnění toho, jak KSČM funguje ve společnosti a v českém stranickém systému. Kromě toho je zde také věnována pozornost funkci dalších například parlamentních těles, což může působit poměrně nesourodě s názvem daného oddílu (Fiala, Mareš, Holzer, Pšeja 1999: 172). Strana zde znovu zmiňuje svoji snahu o „[...] demokratický, sociálně spravedlivý vývoj. Respektuje otevřený a rovnoprávný dialog a demokratickou pluralitu“ (KSČM 2003d: IX. oddíl, 89. bod). Zde je další upozornění na demokracii a pluralitu. Ve stanovách ostatních stran zmínky o demokratičnosti strany nejsou tak časté³⁰. Dále strana zmiňuje svoje úsilí o kooperaci s dalšími levicovými aktéry, prostřednictvím různých sdružení ale i například koalic³¹.

Posledním oddílem jsou závěrečná ustanovení. Zde jsou zmíněny body podle zákonných ustanovení, nijak nevyjímající se od standartu (Fiala, Mareš, Holzer, Pšeja 1999: 176).

Stanovy KSČM jsou velmi propracovaným dokumentem, který aspiruje na co největší přesnost ve svých výrociích. Co nešlo přehlédnout, bylo poměrně časté upozorňování na podporu demokracie, pluralismu a svobody. Tyto opakované zmínky jsou oproti další sledované straně ČSSD neobvyklé a mohou působit jako vymezení se proti bývalé KSČ, jelikož KSČ demokratickou stranou nebyla a KSČM je stranou vzešlou z KSČ. Neustálé stranické opakování, že KSČM je stranou demokratickou podporující pluralismus a lidská práva ještě nedokazuje, že budoucí cíle strany s tím jsou identifikovatelné. To bude zjištěno až v dalších kapitolách práce. Dalším specifíkem stanov KSČM je důraz na

²⁹ (KSČM 2003d: VIII. oddíl).

³⁰ V porovnání se stanovami strany ČSSD.

³¹ (KSČM 2003d: IX. oddíl).

masový charakter strany a samotné úsilí strany o spolupráci s dalšími levicovými silami i mimo hranice České republiky. Nasnadě je otázka, zda tyto další levicoví aktéři nejsou antisystémoví a jak se strana staví ke kooperaci České republiky s určitými aktéry. Dále stojí za povšimnutí povinnosti člena přivádět další stoupence do strany, což potvrzuje její masovost. Masovostí si je podobná s bývalou KSČ. Strana uvádí poměrně specifické ideologické zaměření, kterým je marxismus. K hlubšímu pochopení ideologie strany je nutné se seznámit s dalšími stranickými dokumenty, například vydanými na sjezdech strany.

4. Sjezdy KSČM

Důležitou součástí oficiálních dokumentů každé politické strany jsou obsahové dokumenty ze sjezdů. Na těchto sjezdech strana projednává důležité otázky týkající se strany, kdy mezi ty nejdůležitější patří většinou sjezdy o základních programech, akčních programech, volebních programech a vládních prohlášeních (Fiala, Holzer, Mareš, Pšeja 1999: 151). Sjezd strany představuje pro KSČM nejvyšší samosprávný orgán a od vzniku strany, tedy od roku 1990, jich strana uspořádala celkem osm.

4.1. Olomoucký sjezd

První sjezd strany se konal v Olomouci od 13. do 14. října roku 1990. Strana se hned zpočátku svého vzniku ocitla v izolaci od ostatních politických subjektů. Tento sjezd měl tedy zlepšit identitu strany. Během formování strany vzniklo několik odštěpených skupin, které se pokoušely stranu různými způsoby reformovat. Jednou z těchto skupin byla i tzv. Demokratická platforma KSČM, která byla na jednání v pražské Lucerně také přítomna. Dále byli přítomní i někteří ze signifikantních představitelů pražského jara a zástupci dalších levicových proudů. KSČM nahlíželo na Demokratickou platformu jako na přínosný subjekt, jelikož zapříčinila navázání kontaktů s mnohými levicovými subjekty. Přítomnost dalších levicových subjektů byla z důvodu snahy o jejich začlenění do širšího levicového uskupení (Fiala, Holzer, Mareš, Pšeja 1999: 107). Samotná realizace byla později zavrhnuta ze strany vedení KSČM, což je

tedy v rozporu s tvrzením, že se strana chtěla výrazněji reformovat. Pravděpodobně mělo reformní snahu představovat zvolení režiséra Jiřího Svobody na pozici nového předsedy strany. Nově zvolený předseda, který byl rovněž i veřejně známou osobností, měl straně pravděpodobně přinést přívětivější pohled na KSČM ze strany občanů (Mareš 2002: 90).

Strana se zde také snažila určitým způsobem vyjádřit k minulosti, a to přihlášením se „[...] k těm úsekům dějin komunistického hnutí v Československu, v nichž komunisté dokázali překročit úzce třídní a stranické horizonty a stát se součástí široké fronty demokratických sil“ (Fiala, Holzer, Mareš, Pšejja 1999: 109). Což chtěli pravděpodobně dokázat i přítomností signifikantních představitelů pražského jara na tomto sjezdu.

Na Olomouckém sjezdu byl ustanoven organizační řád a první samostatný program KSČM. Dále zde probíhala diskuze o změně názvu strany, kdy byl referendem přijat nynější název, tedy Komunistická strana Čech a Moravy. Pro zachování jména byla většina členů (Perrotino, Polášek 2012: 117). Strana do této doby existovala pod jménem KSČS, jelikož v sobě sdružovala i Komunistickou stranu Slovenska (KSS). Na pozdějším, tedy osmnáctém sjezdu strany KSČS, se řešilo rozpuštění, ve smyslu vytvoření pouze federace slučující KSČM a KSS. Nicméně roku 1992, tato federace zanikla (KSČM 2003c).

Na sjezdu bylo také stanoveno několik cílů strany. Základní identitou strany byl stanoven demokratický socialismus. Byly také zdůrazněny požadavky hlavně na demokracii, sociální spravedlnost a samosprávu (Fiala, Holzer, Mareš, Pšejja 1999: 108–109).

Z tohoto sjezdu je patrná snaha strany vybudovat si identitu. Skutečnost, že je KSČM nástupnickou stranou KSČ, ji uvrhla do okamžité izolace od ostatních stran v systému, z čehož se strana chtěla vymanit. První léta strany patřila k těm nejobtížnějším. KSČM se snažila najít pozici v systému, musela se určitým způsobem transformovat a bojovala proti myšlenkám o jejím zrušení (Drda, Dudek 2006: 89).

4.2. Kladenský sjezd

Druhý sjezd pořádaný v Kladnu dne 12. a 13. prosince roku 1992, byl signifikantní, jelikož zde „[...] byl přijat Program KSČM, který vyjádřil komunistickou orientaci strany v nových podmínkách“ (KSČM 2003c). Tento přijatý program je významný, jelikož je do dnes základním programem strany.

Program však zapříčinil mnohé vnitrostranické střety. K napětí přispěly i pokusy Miroslava Štěpána výrazněji měnit tento program i název samotné strany (Mareš 2002: 92). Štěpán byl i přes svoji minulost³² přijat do KSČM a utvořil kolem sebe ortodoxní komunistické křídlo. Zasadil se o založení platformy „Za socialismus“ požadující upravení, již schváleného programu KSČM. Proti tomu se postavil znovuzvolený předseda strany Svoboda a později byl Miroslav Štěpán ze strany vyloučen (Mareš 2002: 92).

4.2.1. Program KSČM

Schválený a dodnes platný program KSČM z Kladenského sjezdu se skládá z pěti kapitol. Těmito kapitolami jsou: „Za novou tvář strany“, „Za demokracii a samosprávu“, „Za prosperitu a sociální spravedlivost“, „Za rozvoj vzdělanosti, vědy a kultury“ a nakonec kapitola „Za mír, spolupráci a sociální spravedlivost ve světě“. Program obsahuje úvod, ve kterém je vyjádření k omylům a chybám bývalého komunistického hnutí, které, jak strana tvrdí, mohou za to, že systém tzv. reálného socialismu nefungoval a ideje, cíle a myšlenky o sociálně spravedlivé společnosti tímto pozbyly na důvěryhodnosti. Bývalý autoritářský režim je zde označován jako ideově vzdálený od socialismu (KSČM 1992: 1). Tímto prohlášením se strana výrazně distancuje od bývalé KSČ a ideologicky se vymezuje jako socialistická strana, na rozdíl od KSČ, o které je zde uvedeno, že socialistická v pravém slova smyslu nebyla. Tento fakt by mohl být v rozporu s atributem vytyčené definice antisystémovosti. Strana zde

³² Miroslav Štěpán byl výraznou politickou osobností z doby normalizace, kdy působil jako vysoký funkcionář v bývalé nedemokratické straně KSČ. Jako jediný byl také za své činy odsouzen (Parlamentní listy 2014).

uvádí selhání její předchůdkyně, jelikož nebyla demokratická. Zda jsou cíle strany opravdu ideově vzdálené od KSČ, bude zjištěno v dalších částech práce.

V úvodu programu se strana dále vyjadřuje k současnému kapitalismu, který podle KSČM „[...] zůstává společenskou soustavou, která umožňuje, aby jedna část obyvatelstva žila na úkor jiné“ a dále se podle strany objevují „[...] nové prvky, které zjevně ukazují na potřebu jeho překonání“ (KSČM 1992: 1). Tímto výrokem tak strana vyjadřuje svojí nespokojenost s momentálním fungováním systému a také i snahu a cíl systém výrazně změnit. Jeden ze zvolených znaků antisystémovosti je snaha výrazně změnit systém, ve kterém se strana nachází. KSČM zjevně požaduje překonání kapitalismu a tedy i změnu současného ekonomického systému. Jakým způsobem bude změny podle strany dosaženo, bude zkoumáno v následujících dokumentech. Strana rovněž kritizuje současný systém a pohlíží na něj jako na nespravedlivý, což by mohlo částečně naplňovat další vytyčený atribut antisystémovosti, čímž je delegitimační vliv.

KSČM dále uvádí prohlubující se nerovnosti mezi společenskými vrstvami, kdy i ty nejvyspělejší země nedokáží zajistit blahobyt každému. Tyto skutečnosti by měly přinést možnost zvolit jako alternativu komunistické a socialistické hnutí a zajistit tak jejich nové rozšíření a rozvoj (KSČM 1992: 1).

V další části úvodu programu KSČM se kritika na stávající režim ještě prohlubuje. KSČM tvrdí, že „[v] Československu byly po listopadu 1989 některé demokratické přeměny. Překážkou v jejich uplatňování a rozšiřování je však autoritářský postup pravice při obnově kapitalismu“ (KSČM 1992: 1). Tímto tvrzením strana zjevně vyjadřuje názor, že stále nebylo dosaženo všech prvků demokracie a že stávající strany tomuto procesu brání. Strana v předešlých dokumentech apelovala na důležitost demokracie. KSČM tvrdí, že dnešní systém není dostatečně demokratický a požaduje jeho přeměnu. Tato skutečnost by mohla naplňovat delegitimační vliv strany, jelikož chápe dnešní systém jako pouze „omezenou“ demokracii a zároveň požaduje změnu systému. Vize KSČM o socialismu, bude nastíněna v dalších kapitolách práce.

Dále se v úvodu programu objevuje obava z ohrožování národní identity, a dokonce i z rozpadu státu (KSČM 1992: 1). Zajímavé je, že tento program byl zhotoven roku 1992, tedy tři roky od přechodu k demokracii a strana již v této době vyznívala tolik naléhavých problémů v tak krátce fungujícím systému.

První část programu s názvem „Za novou tvář strany“ se z počátku opět snaží vymezit vůči bývalé KSČ, přičemž zhroucení tohoto systému dává za vinu upuštění od socialistických a komunistických myšlenek a také neposkytnutí možnosti všem občanům aktivně v tomto systému jednat. KSČM zde také tvrdí, že se poučila z těchto dějin a je schopná najít řešení současných problémů. Stranická aktivita nechce jít ve stopách historie, nýbrž chtějí následovat nové trendy a myšlenky, zároveň ale i navazovat na poselství Marxe a Engelse (KSČM 1992: 1–2). Strana se hlásí k Marxismu, a proto zde odkazuje na poselství Marxe a Engelse a je zde vynechán odkaz Lenina.

Druhá část vymezuje hlavní programový cíl KSČM, kterým je vytvoření moderní socialistické společnosti, která poskytne všem občanům rovnou příležitost v budování svých snů a své budoucnosti. Strana chápe naplnění svých cílů jako velmi naléhavé. „Aby možnost cesty k socialistické budoucnosti *svobodnou volbou občana* nebyla uzavřena, je nutno usilovat o demokratickou, politicky pluralitní společnost se sociálně a ekologicky orientovaným tržním hospodářstvím“ (KSČM 1992: 2; kurzíva doplněna autorkou). V tomto výroku je důležité spojení *svobodnou volbou občana*, kdy tím strana sděluje, že hodlá budovat socialistickou společnost pouze po využití instituce voleb, a ne pomocí násilného převratu, jako tomu bylo v minulosti. Toto představuje další faktor, který by mohl být v rozporu s jedním ze znaků antisystémovosti, tedy s postavením v opozici vůči demokracii. V této části je zde dále opět apelováno na signifikanci demokracie, udržení právního státu a základních práv a svobod (KSČM 1992: 2–3).

Ve třetí části programu se strana snaží objasnit, jakým způsobem dosáhne ekonomických přeměn a co je jejich ekonomickým záměrem. Svého cíle by

chtěla dosáhnout prostřednictvím socialistické tržní ekonomiky, která se bude opírat o hospodářskou demokracii. V této smíšené ekonomice by měl hrát důležitou úlohu národní majetek řízený Fondem národního majetku, který bude provozován podnikatelským způsobem. Stranickým záměrem je rovněž kooperace těchto sektorů v mezinárodním měřítku, jelikož strana očekává zavedení těchto vlastnických sektorů i ve vyspělých zemích světa. Touto spoluprací by chtěli docílit socialistického sjednocení světa (KSČM 1992: 4). Tato část programu zanechala spoustu nezodpovězených otázek, z nichž jednou z hlavních je otázka soukromého majetku. Princip socialismu staví na společném majetku, takže při přechodu z kapitalismu na socialismus bude soukromý majetek lidem odebrán? Jakým způsobem chtějí takové odebrání majetku docílit za předpokladu neporušení lidských práv a tedy ani demokracie? (Drda, Dudek 2006: 56). KSČM rovněž očekává, že socialistická přeměna bude celosvětová. Myšlenka o sjednocení s dalšími levicovými subjekty i v zahraničí je již zmíněna výše. Otázkou je, jaký má tedy KSČM postoj k mezinárodním a zahraničním subjektům, které nejsou levicového a socialistického ražení. V tomto odstavci je dále zřejmé, že KSČM přikládá významnou roli národnímu majetku a tedy i zásadnímu zasahování státu do chodu jeho ekonomiky.

Čtvrtá část programu s názvem „Za rozvoj vzdělanosti, vědy a kultury“ obsahuje přání KSČM zachovat a chránit naše kulturní dědictví a rovněž například zmiňuje i myšlenku kvalitního bezplatného vzdělání (KSČM 1992: 5–6). Dále tato kapitola nebude rozebírána, jelikož analyticky nesouvisí s účely této práce.

Naopak důležitou kapitolou v programu KSČM je kapitola poslední, nesoucí název „Za mír, spolupráci a sociální spravedlnost ve světě“. V této části KSČM vyslovuje podporu pro řešení konfliktů mírovými cestami a rovněž podporuje i mezinárodní spolupráci. Dále se KSČM „[...] plně staví za přechod od poválečného blokového zajištění bezpečnosti a stability k novému celoevropskému systému důvěry a spolupráce mimo jakékoliv vojenské

bloky.“(KSČM 1992: 6). Je možné, že tímto prohlášením strana vyjadřuje v té době budoucí zájem o členství v Evropském společenství a naopak nezájem o členství v NATO. Zároveň zde KSČM uvádí, že nesouhlasí s tím, aby se Česká republika dostala pod větší vliv jakékoliv mocnosti, která by naši zemi pouze jednostranně využívala. KSČM zde dále vyjadřuje zájem o účast v integračních procesech do organizací, které zajistí vývoj ve všech možných oblastech. Od této integrace strana zároveň očekává posílení národní a státní suverenity (KSČM 1992: 6–7). Je ale známo, že vstupem do Evropské unie (což je supranacionální těleso) nově příchozí státy odevzdávají část své suverenity, na úkor tohoto vyššího celku. Je tedy otázkou, jaký má KSČM názor na členství České republiky v Evropské unii, představující již část identity tohoto politického systému. Tato otázka bude řešena v dalších částech práce.

4.3. Prostějovský sjezd

V pořadí třetí sjezd strany se konal v Prostějově dne 26. června roku 1993 a byl svolán jako mimořádný, jelikož se uvnitř strany stupňovaly spory a tento sjezd měl za cíl vnitrostranickou situaci stabilizovat (KSČM 2003c). Sjezd se konal pouze několik měsíců po minulém, což naznačuje, že vnitrostranické napětí bylo značné. Spory ve straně byly hlavně kvůli identitě strany, jelikož KSČM byla složena z několika platforem, z nichž každá měla jinou představu o tom, jaká by měla být tvář strany. Sjezd ukončil funkci těchto platforem, z nichž jedinou stávající a relevantní zůstala platforma tzv. neokomunistická. Podle autorů Fialy, Holzera, Mareše a Pšeje tento neokomunistický proud podněcuje k polarizaci systému, protože ostatní relevantní politické strany s KSČM nechtějí spolupracovat (Fiala, Holzer, Mareš, Pšeja 1999: 125–128). Přestože byly ostatní frakce ve straně na tomto sjezdě zrušeny a za hlavní platformu byla vyhlášena ta neokomunistická, strana není zcela ideově jednotná ani po třetím sjezdu. I dnes uvnitř strany stále existují skupiny, které se hlásí například k linii (neo)stalinistické, nicméně nemají ve straně většího vlivu (Kunštát 2013: 189). Kvůli ideologické roztržitosti uvnitř KSČM by mohlo být obtížné stranu

ideologicky identifikovat. Práce se proto zabývá pouze oficiálními dokumenty, na kterých se vedení KSČM shodlo.

Tento sjezd dále potvrdil validitu Kladenského programu, který byl schválen na předchozím sjezdu a i dnes je platným stranickým programem. Předsedou strany se stal Miroslav Grebeníček (KSČM 2003c).

4.4. Liberecký sjezd

V pořadí čtvrtý sjezd KSČM se pořádal v Liberci 2. prosince 1995. Zde byla opět záměrem strany stabilizace vnitrostranických záležitostí. Byl zde opět vyjádřen souhlas s již přijatým program z Kladenského sjezdu i s programatikou, která byla řešena na předchozím, tedy třetím sjezdu v Prostějově (KSČM 2003c). KSČM se po tomto sjezdu snažila vystupovat ještě více jako ideologicky a politicky monolitní subjekt. Ve sjezdových materiálech strana také uvádí, že přetrvávala, i přes nekonečnou snahu odpůrců ji zlikvidovat (Kunštát 2013: 189). Tímto výrokem strana dokazuje snahu ostatních politických subjektů o její izolaci, ba dokonce usilování o její likvidaci. Na tomto sjezdu byla dále schválena i „Politická deklarace IV. Sjezdu KSČM“ v níž stojí, že „[p]rogramovým cílem KSČM je zásadní přeměna společenského systému směrem k socialismu“ zároveň uvádí, že „[s]e socialismem je neslučitelný jakýkoli sociální, národnostní, náboženský či jiný útlak a porušování lidských práv.“ (KSČM 2003a). Strana tímto uznává svůj zájem o významnou změnu systému, ve kterém se nachází, zároveň se ale vyhraňuje proti minulému systému, jelikož předlistopadový systém byl postaven na útlaku a nerespektování lidských práv. Další zajímavá část této deklarace je úsek, ve kterém je kromě Marxe a Engelse zmíněn i Lenin, jakožto významný přispěvatel do vědecké teorie na které chce KSČM stavět (Fiala, Mareš, Pšeja 2005: 1417). Tímto si strana protirečí, jelikož za svoji ideologii zvolila marxismus, nikoliv marxismus-leninismus. V této ideologii figuroval odkaz Lenina a v různých formách existovala v Sovětském svazu. Lenin se podle Heywooda zásadně lišil od myšlenek Marxe a Engelse, a to například prosazováním vlády monopolní strany

(Heywood 2008a: 145). Uznání Leninova přínosu do Marxismu může působit jako kontroverzní. Je dále zajímavé, že v dodnes platícím programu, který byl schválen na Kladenském sjezdu, uvádí strana pouze odkaz Marxe a Engelse a Lenin zde zmíněn není (viz výše). Lenin do marxistické ideologie mimo jiné přispěl i myšlenkou povstání, které je nezbytné pro přechod k socialismu (Heywood 2008b: 106). Je tedy otázkou, zda KSČM vidí cestu k socialismu podobně, což by do určité míry naplňovalo dva znaky antisystémovosti a to delegitimační vliv strany a požadování změny v systému. Tato skutečnost může představovat určitou radikalizaci ideologie KSČM. Uznání přínosu Lenina by mohlo naplňovat další ze zvolených znaků antisystémovosti, čímž je ideologická vzdálenost od ostatních stran. KSČM se tímto naopak přibližuje k bývalé KSČ.

4.5. Sjezd ve Žďáru nad Sázavou

Na pátém sjezdu KSČM, konaném ve dnech 4. a 5. prosince roku 1999, byly schváleny důležité programové dokumenty, mezi nimiž je i „Program obnovy“. Hned na začátku dokumentu se strana staví velmi negativně k tehdejší situaci v České republice, kdy situaci označuje za krizovou a KSČM opět volá po systémové změně. Tuto podle KSČM všestrannou devastaci by měl vyřešit právě „Program obnovy“. Vytyčeným cílem je zde například větší sociální jistota a rozvoj pomocí socialismu. Jedním z bodů v tomto programu, je bod soustřeďující se na ekonomickou obnovu, v němž je zmíněn cíl nápravy privatizace, kdy KSČM uvádí, že „[...] na tomto základě je potřeba obhájit, případně postupně obnovit příslušnou míru státního vlastnictví v bankovníctví, dopravě a telekomunikacích [...]“ (KSČM 2007). Další oddíl programu nese název „Za prohloubení demokracie“ a strana zde zmiňuje například přání omezit byrokratizaci. Dále je KSČM zastáncem přímé volby prezidenta a uplatnění přímé a polopřímé demokracie. V oddílu o zahraniční spolupráci strana podporuje členství v OSN a zmiňuje přání vystoupit z NATO, za pomoci mezinárodní spolupráce s dalšími levicovými subjekty v zahraničí. Naplnění tohoto cíle by výrazně změnilo současné směřování zahraniční politiky České

republiky. Zajímavou částí je také bod obsahující cíl obnovit systém civilní obrany, která má Českou republiku připravit na vojenská a jiná ohrožení, což má pravděpodobně kompenzovat požadovaný výstup z NATO (KSČM 2007a).

Další vydaný oficiální dokument stranou v daném období, byla „Zpráva ÚV KSČM o činnosti KSČM v období po IV. sjezdu v Liberci“. V tomto dokumentu strana zmiňuje její tehdejší situaci, a zda se podařilo v daném období naplnit cíle předchozích sjezdů. V tomto dokumentu je strana velmi kritická k tehdejší politické situaci a i k celému establishmentu. Jedním ze stranických cílů je posílení národní suverenity, kdy uvádí, že „[...] se vystupňovaly i nepřímé a nakonec – pod různými záminkami – i přímé útoky proti národní suverenitě. Po vstupu do NATO mohou vlády v ČR manévrovat jen tak, jak to v Bruselu dovolí“ (KSČM 2007b: 15). Tento výrok tak představuje ostrou kritiku zahraniční politiky České republiky a opět dokazuje snahu KSČM o výraznou změnu směřování tohoto státu, pravděpodobně směrem k levicovým aktérům v mezinárodním systému. Dále zde strana opět zmiňuje svoje ideologické zaměření k marxismu a také se „[...] inspiruje Leninovou teorií a strategií, dílem dalších velkých myslitelů a politiků minulosti [...]“ (KSČM 2007b: 18). V tomto výroku strana znovu zmiňuje kontroverzní přínos Lenina do učení marxismu a dále jej označuje za velkého myslitele. KSČM v tomto dokumentu také uvádí revoluční myšlenky, nicméně by údajně neměly být naplněny prostřednictvím násilného dobytí moci (KSČM 2007b: 19). Ve zprávě lze dále považovat za kontroverzní i zmínku o slavení výročí narození prezidenta Klementa Gottwalda a Velké říjnové socialistické revoluce (KSČM 2007b: 33). Uznávání přínosu a inspirace od osobností jakými jsou Lenin a Gottwald může působit poměrně kontroverzně, navíc strana se tím opět přibližuje ke své předchůdkyni KSČ, kdy v podstatě oslavuje určité prvky z minulého nedemokratického režimu. Tímto by strana mohla stát v opozici vůči současnému demokratickému uspořádání.

Strana se tímto zjevně od své minulosti úplně neoprostila. Tento fakt může představovat i určitou taktiku strany pro získání voličstva, který byl s minulým

režimem spokojen. Výzkumy veřejného mínění z roku 2014 tvrdí, že celých 22% dotazovaných si myslí, že přeměna režimu v roce 1989 se nevyplatila (Kunštát a kol. 2014: 90).

Další kritiku vůči establishmentu strana shrnuje v kapitole „Antikomunismus“, ve které kritizuje ostatní politické strany a viní je z izolace a pomlouvání KSČM. Strana zde konkrétně jmenuje ČSSD a Václava Havla (KSČM 2007b: 20). Toto může představovat určitou snahu KSČM objasnit, proč ji ostatní politické subjekty izolují, kdy v podstatě uvádí, že se ostatní subjekty „bojí“ komunismu a nerozumí záměrům této strany. Strana rovněž uvádí, že se rozhodně nenechá nikým zastrašit. Těmito výroky strana dává najevo pocit, že se nachází v pro ni nepřátelském stranickém systému. Z předešlých dokumentů bylo zjištěno, že cílem KSČM je výrazná změna v systému, přičemž systémem se rozuměl zprvu být pouze ekonomický systém, jelikož strana požaduje překonání kapitalismu. V této kapitole se ale KSČM výrazně negativně staví i ke stranickému systému České republiky, ve kterém není schopna fungovat. Podle strany tedy může být nutná přeměna i této dimenze (žádná strana s KSČM na vládní úrovni nechce kooperovat a dokonce si ostatní strany zakazují s KSČM tvořit koalice), nebo strana očekává, že vládnout bude sama?

Jako hlavní cíl strana udává systémovou změnu, které má být dosaženo prostřednictvím občanů, kteří tím osvobodí společnost. Při tomto snažení budou rovněž podporována hnutí, a především hnutí dělnické (KSČM 2007b: 28).

Na závěr KSČM udává, uvědomění si nevyhnutelnosti vstupu České republiky do EU, zároveň ale stále vidí prostor k diskusi (KSČM 2007b: 83). Tímto prohlášením se strana staví poměrně kriticky i k integraci ČR do Evropské Unie.

4.6. Sjezd v Českých Budějovicích

V pořadí šestý sjezd KSČM se uskutečnil v Českých Budějovicích ve dnech 15. a 16. května roku 2004. Na tomto sjezdu byla, kromě jiných dokumentů, opět vydána zpráva ÚV o činnosti KSČM od období minulého

sjezdu. Hned z počátku této zprávy KSČM popisuje svoji pozici v politickém systému. Zde strana udává, že obhájila svoji existenci, i přes neustálé pokusy stranu například kriminalizovat nebo omezit její činnost. Zmiňuje své úspěchy a stále rostoucí vliv, který strana přisuzuje jejímu hlubokému vžití v národní tradici. Vyzdvihuje také, že je na rozdíl od ostatních stran, stranou bez skandálů. V tomto období se podle KSČM uzavírá fáze pouhé obrany proti tlaku pravicových subjektů a strana chce být více slyšena (KSČM 2005: 8–10).

V kapitole o České republice a mezinárodních vztazích KSČM například zmiňuje ofenzivu imperialismu a stupňujícímu vlivu USA, kdy zahraniční politiku spojených států té doby hodnotí jako útok na lidská práva. Vztah USA a EU vnímá KSČM negativně, kdy EU je podle strany spíše součástí jejich protektorátu. Z hlediska EU a NATO, KSČM také není pozitivní, kdy ji připadá, že žádná z vlád nedokázala dostatečně ubránit národní zájmy vůči těmto „tlakům“ a vstup do NATO znamená v podstatě područí politiky USA. Co se týče vstupu do EU, byla KSČM velmi skeptická a považovala ho za uspěchaný. Cílem KSČM je společnost socialistická, ale EU je kapitalistická, nicméně převládl názor, že „[...] zápas s kapitalismem nelze redukovat na boj s EU“. (KSČM 2005: 21). Stranická kritika imperialismu USA velmi rezonuje s politikou bývalé KSČ a celkově i východního bloku. Z této kapitoly je také zřetelné, že KSČM má vůči české zahraniční politice výhrady, a jelikož zahraniční politika je jeden z atributů charakterizující celkovou identitu České republiky, tak lze konstatovat, že tímto negativním vystupováním KSČM vůči směřování tohoto státu, strana nabývá delegitimizačního vlivu.

Česká republika má dle KSČM významné postavení v mezinárodním prostoru a jednostranná orientace jim tak přijde riziková. Činnost Mezinárodního měnového fondu (MMF) strana hodnotí jako diktaturu (KSČM 2005: 16). Dokonce i zorganizovala a podporovala protestní akce proti MMF (KSČM 2005: 23). Mezinárodní spolupráce strany se zaměřovala na komunistické strany Slovenska, Ruska, Kuby, Číny, Vietnamu, Francie atd. Co je velmi kontroverzní,

je uvedení spolupráce i s Korejskou stranou práce (KSČM 2005: 30). Tato vládní strana Severní Koreji je známá pro nastolení současného nedemokratického režimu. Odmítáním mezinárodních subjektů jako je NATO a MMF (a skeptičnost vůči EU) a naopak mezinárodní spoluprací s levicovými subjekty, které mnohdy mají od demokratičnosti daleko, strana vyjadřuje svoji představu o její zahraniční politice, která by Českou republiku značně odklonila od jejího momentálního směřování. Zde lze zpochybnit demokratické záměry strany. Jedním z vytyčených znaků antisystémovosti je, zda se strana staví v opozici vůči demokracii. Zmínění spolupráce s nedemokratickými stranami a odmítání demokratických organizací západního typu, tak do značné míry může zpochybňovat demokratické záměry KSČM.

I v tomto dokumentu se objevuje kapitola s názvem „Antikomunismus“. Zde strana shrnuje nepřátelství antikomunistů, kteří chtěli stranu zrušit a nadále omezují její činnost. Zároveň KSČM oceňuje věrnost svých voličů, kdy cílem je údajně obhajování práv neprivilegovaných lidí (KSČM 2005: 18). Hodlá hájit zájmy obyčejných lidí a zároveň údajně odmítá populistickou politiku. V dokumentu je nově kladen větší důraz na mladé lidi i prostřednictvím různých organizací (KSČM 2005: 24). Touto organizací je například Komunistický svaz mládeže (KSM). Hlavním účelem této organizace je podle strany získávat více mladých lidí pro naplnění programových cílů KSČM. Tato organizace je radikálnější a aktivnější ve své činnosti než KSČM (Kubát 2003: 96). Jedním z cílů této organizace je sdružovat přívržence KSČM a myšlenky této strany dále propagovat. Šíření komunistických idejí KSM probíhá i pomocí protestních akcí a demonstrací³³. Tato skutečnost naplňuje vytyčený atribut antisystémovosti, čímž je delegitimizační vliv. Jako součást tohoto vlivu bylo stanoveno i manifestní jednání, které může být uskutečňováno prostřednictvím přidružených

³³ Příkladem je akce "Třídní boj místo světové války" (KSM 2013).

organizací. Soustředění se na mládež také může představovat snahu přibrat do strany mladší členy³⁴ nebo oslovit i mladší voliče.

4.7. Sjezd v Hradci Králové

Sedmý sjezd strany se konal ve dnech 17. a 18. května roku 2008 a byla zde schválena řada rezolucí. Prvním stěžejním dokumentem je deklarace nesoucí název „Jiný svět je možný“. Zde se opět projevuje tvrdá kritika kapitalismu a vyjadřuje se zde nutnost nastolení socialismu. Hodnotí zde například, že „[s]oučasný vývoj stále více ukazuje, že přes všechny své nedostatky měl minulý systém jednu základní přednost – ctil sociální práva lidí, bez nichž jsou ostatní lidská práva pouhou iluzí“ (KSČM 2008a). KSČM tak stále hledá určitá pozitiva bývalého režimu a ten současný tvrdě kritizuje. Dále v tomto dokumentu strana pouze potvrzuje svá předchozí stanoviska.

Dalším důležitým dokumentem je „Prohlášení VII. sjezdu KSČM k živnostníkům, malým a středním podnikatelům“, ve kterém strana vyjadřuje podporu malým a středním podnikatelům, jelikož se prý poučila z minulosti (KSČM 2008b). Dokument zabývající se stejným tématem a vydaný o dva roky později, má již jiná stanoviska. Zde jsou střední podnikatelé označováni již jako kapitalističtí a jsou podle KSČM odtrženi od procesu práce (KSČM 2010: 2). KSČM tímto jasně vyjadřuje podporu hlavně drobným a malým podnikatelům, a jelikož chce překonat kapitalismus, tak možným cílem je i překonání kapitalistických podnikatelů, jimiž jsou podle KSČM i střední podnikatelé.

4.8. Liberecký sjezd

Poslední sjezd KSČM se stejně jako ten čtvrtý, konal v Liberci ve dnech 19. a 20. května roku 2012. Hned z počátku vydané zprávy o činnosti mezi sjezdy KSČM udává, že toto období bylo pro stranu těžké. Vinou antikomunistů strana přišla o část svého členstva a své moci. Kvůli ztrátě mandátů a propadu KSČM ze třetí nejsilnější strany na čtvrtou, strana údajně přišla o možnost být slyšena v médiích, které stranu prý dokonce blokuje. Strana se v tomto

³⁴ Stranická základna KSČM se pohybuje ve věkovém průměru kolem 70 let (KSČM 2005: 52) a často se hovoří o jejím „vymírání“.

dokumentu dále vyjadřuje k nestabilní situaci ve vládě, které hrozilo po vyslovení nedůvěry, vyhlášení předčasných voleb. To ale podle KSČM překazilo neústavní rozhodnutí ústavního soudu, což je údajně i jedním z důvodů ztráty KSČM (KSČM 2012b: 1–2). Zde KSČM oponuje nejvyššímu soudu České republiky, a dokonce jeho rozhodnutí považuje za neústavní, což může představovat negativní postoj vůči další složce v systému.

V úryvku této zprávy, zabývající se nezaměstnaností, KSČM vyjadřuje sympatii k minulému režimu, jelikož každý měl v té době práci. Pro zajištění pracovních míst pro všechny, hodlá strana postupovat v podobném duchu, tzn. soustředit se na zemědělství, hospodářství a průmysl, kde by měl stát vytvořit pracovní místa (KSČM 2012b: 23). Dále KSČM iniciovala projekt Spojenectví práce a solidarity (SPaS), který má „lidem práce“ zajistit pozici ve společnosti, kterou si zaslouží. Hlavním prostředkem pro naplnění tohoto cíle by měly být demonstrace a stávky (KSČM 2012b: 33). Tímto strana podněcuje k určité mobilizaci obyvatelstva prostřednictvím této organizace, což je jeden ze znaků delegitimizačního jednání.

V tomto dokumentu KSČM dále znovu uvádí, že jsou v České republice nedostatečně dodržována Lidská práva, jelikož ne všichni mají příležitost pracovat a kvalitní bydlení a vzdělávání není pro všechny dostupné (KSČM 2012b: 34). Tento trend by strana chtěla zvrátit nastolením socialismu. KSČM dále jmenuje své cíle, jimiž je například zajištění dodržování lidských práv a demokracie, ochrana sociálních jistot občanů (důraz je zde kladen na důchodce) a podporování organizací v čele s SPaS. Zároveň se zde strana distancuje od současné politiky, ve které vidí prvky nacionalismu, rasismu, xenofobie a neofašismu (KSČM 2012b: 42). Tato tvrdá kritika může představovat určité stranické popírání současné podoby establishmentu, což je i jeden ze znaků manifestního chování a tedy i delegitimizačního vlivu.

V ideologických otázkách strana souhlasí s dokumenty přijatými na minulých sjezdech a není zde v podstatě žádná změna. Tento dokument je pouze

oproti ostatním zprávám ze sjezdů o poznání obsáhlejší, kdy většina této zprávy je věnována kritice vlády a její činnosti včetně zahraniční politiky ČR. Značná kritika je zde nově věnována i médiím, jak soukromým tak i veřejnoprávním (KSČM 2012b: 42) KSČM tak svůj nezdar v předešlých volbách dává za vinu hlavně nepřátelskému prostředí, ve kterém se nachází a tvář strany mělo zdiskreditovat a ztěžovat její činnost.

4.8.1. Socialismus v 21. století

Podobný dokument „Socialismus pro 21. století“ byl vzat na vědomí na sedmém sjezdu KSČM a po osmém sjezdu byl znovu revidován a předělán na dokument „Socialismus v 21. století“³⁵. Oba dokumenty jsou si podobné. Tato deklaráce představuje důležitý zdroj pro pochopení ideji KSČM o socialismu. Dokument je nicméně třeba brát s rezervou, jelikož podle Hellera, Neužila a kolektivu tento dokument nebyl KSČM zcela přijat, nýbrž byl jen „vzat na vědomí“, kvůli štěpení uvnitř strany (Heller, Neužil 2011: 9). Tato skutečnost tak dokazuje nesourodost členů v KSČM i z ideologického hlediska, či může představovat zdrženlivé vedení strany.

Úvod tohoto dokumentu se opět věnuje kritice kapitalismu a jediné možné východisko, které KSČM shledává jako přirozený historický vývoj, je socialismus. Pro nastolení socialismu je nutné překonat kapitalismus, ale rovněž daný stát potřebuje projít určitým vývojem. Předstupněm pro socialismus může být sociální stát nebo právní stát, pro zajištění větší sociální spravedlnosti (KSČM 2012a: 183). Doposud časté prosazování sociální politiky ze strany KSČM je možné chápat jako stranickou přípravu státu na přechod k socialismu. Přechod k socialismu tak není jednorázovým aktem a strana také uvádí, že jeho budování má být založeno na svobodném a demokratickém rozhodnutí obyvatel, kdy sice má dojít k politické revoluci, ale na rozdíl od minulosti, nenásilné (KSČM 2012a: 184). Socialismus je stranou chápán jako nevyhnutelný, nespokojené vrstvy obyvatel, které se budou s nefunkčním kapitalismem dále

³⁵ Srovnání s (KSČM 2008c).

rozšiřovat, budou tíhnout více k levicovým alternativním řešením. Příčina nespokojenosti nemusí být jen politického charakteru, ale například i duchovního, ekologického atd. (KSČM 2012a: 185). Jakákoliv nespokojenost ve společnosti podle KSČM může ústít k přechodu k socialismu.

K základním principům socialistické ekonomiky podle strany patří společenské vlastnictví výrobních sektorů, plánovitá hospodářská činnost a samospráva. Obecně je možné tuto ekonomiku označit jako plánovanou tržní ekonomiku, založenou na zbožní výrobě (KSČM 2012a: 185–186). Ekonomický program nebude plánován pouze centrem, jak tomu bylo v minulosti, ale má zde probíhat dialog centra s lokálními subjekty. Přímé rozhodnutí centra, ale jak uvádí KSČM, je v určitých situacích možné. Není však uvedeno v jakých situacích. Vedle sebe mají tedy existovat státní, lokální, družstevní, nestátní a i soukromé podniky, kdy „[h]ospodářský mechanismus svede soukromý zájem těchto vlastníků do společného řečiště socialistické ekonomiky“ (KSČM 2012a: 187). Soukromé vlastnictví tedy podle strany v socialismu postupně vymizí. Stát by v tomto systému zasahoval více do ekonomiky státu, než v systému současném, kdy sice nemusí jít o úplné centrální řízení, ale rozhodně o větší centrální kontrolu.

Demokratičnost tomuto potenciálnímu socialistickému systému podle strany nechybí, naopak tento systém bude údajně nejširší demokracií. Součástí demokracie je i pluralita politického spektra, kterou chce strana respektovat (KSČM 2012a: 191). Dále strana uvádí, že pro socialismus je nezbytná podpora většiny obyvatel. Je zde tedy otázkou, jakou pozici budou v systému mít kapitalistické a pravicové strany? Po úspěchu některé z těchto stran ve volbách by se socialismus zhroutil? V této otázce KSČM počítá s budoucí změnou lidského vědomí. Tato evoluce údajně zapříčiní změnu v sociálních hodnotách lidí a to hlavně v pohledu na majetek, po kterém budou lidé toužit méně (KSČM 2012a: 190). To v podstatě zodpovídá otázky, které vyvolal program KSČM, kdy nebylo jasné, jakým způsobem se ekonomika a systém změní, aby nedošlo

k porušení lidských práv a tedy i demokracie. KSČM očekává zásadní změnu lidského myšlení. Jak by měl vypadat politický a stranický systém, aby se socialismus nezhroutil, z dokumentu není jasné.

V mezinárodním měřítku KSČM věří, že se socialismus brzy rozšíří po celém světě. Podle strany není možné, aby se jedna strana odděleně stala socialistickou (KSČM 2012a: 194). Proto strana v rámci své zahraniční spolupráce navazuje kontakt s různými prosocialistickými silami ve světě. Jako příklad strana opět uvádí i koordinaci s nedemokratickou Severní Koreou (KSČM 2012a: 195). Dále „Venezuela, Bolívie, Argentina, ale také levicové vlády v dalších zemích Latinské Ameriky patří k ohniskům a inspiracím světového revolučního hnutí“ (KSČM 2012a: 194). Příklad Venezuely může působit kontroverzně, jelikož země se právě nachází v hluboké ekonomické krizi a také je sporné, zda může být Venezuela považována za zemi demokratickou (The Economist 2016).

5. Zhodnocení

V průběhu analýzy oficiálních dokumentů bylo nalezeno několik prohlášení, která by do určité míry mohla naplňovat vytyčené atributy antisystémovosti. V této kapitole budou zrekapitulována tato prohlášení a bude vyhodnoceno, jak a zda naplňuje KSČM vlastnosti antisystémové strany. Těmito atributy byly:

1. Staví se strana v opozici k současnému demokratickému uspořádání?

První znak je obtížný na zhodnocení. V průběhu analýzy dokumentů bylo zaznamenáno velmi časté, až nápadité upozorňování KSČM na důležitost demokracie, svobody a pluralismu. KSČM se tímto snažila prokázat svojí demokratickou identitu. Strana se také snažila vymezit vůči své předchůdkyni, kdy zmiňovala chyby a nedostatky minulého režimu. Hlavním stranickým cílem je změna systému, kdy podle KSČM socialistický systém, který nastane, bude ještě více demokratický než současný. Svou vizi o podobě socialistického ekonomického systému, strana v dokumentech nastínila, ale jak by měl podle KSČM vypadat politický systém, už není jasné. Strana chce přeměnu systému podniknout nenásilnou revolucí, založenou na svobodné volbě občana. Shrnutí těchto prohlášení naznačuje nesplnění atributu, jelikož strana výrazně podporuje demokracii. Nicméně jsou to stále jen prohlášení. Činnost KSČM je už více sporná. Touto činností je myšlena například zahraniční spolupráce s levicovými subjekty, kdy mezi ně strana uvedla i některé nedemokratické (Korejská strana práce). Pokud je toto stranická představa, jak by měla vypadat zahraniční politika České republiky, tak lze o demokratičnosti pochybovat. Dále lze považovat za kontroverzní i slavení výročí Klementa Gottwalda či Velké Říjnové revoluce. KSČM tedy hledá v minulém režimu stále nějaká pozitiva a dá se říci, že na nich do určité míry staví. Celkovým shrnutím, tedy nelze jednoznačně konstatovat, že se strana staví v opozici vůči demokracii.

2. Požaduje strana změnu systému, ve kterém se nachází?

Tento atribut je jeden z hlavních cílů strany, jelikož KSČM požaduje překročení kapitalismu a nastolení socialismu. Z analýzy dokumentů bylo také

zjištěno, že strana požaduje změnu i stranického systému, jelikož s vládními stranami nedokáže spolupracovat a nachází se na okraji politického centra. KSČM otevřeně požaduje změnu hned ve dvou dimenzích systému, a to v ekonomické a stranické dimenzi. V dokumentech strany je nastíněna vize KSČM o budoucí socialistické společnosti. Ta je podle strany nevyhnutelná a v určitém stupni lidského vývoje se společnost spojí a nenásilnou revolucí kapitalismus svrhne. Z deklarací bylo také možné zjistit, jakým způsobem má přibližně vypadat ekonomická sféra tohoto nového režimu, přičemž například idea soukromého majetku po čase vymizí. Jaký bude podle strany politický systém, ale v dokumentech specificky vysvětleno není. Dále má KSČM značné výhrady i vůči zahraniční politice České republiky. Vize strany o zahraničním vystupování státu je značně odlišná. Po získání větší moci by KSČM provedla změnu nejspíše i v této oblasti. Tento atribut tak KSČM naplňuje.

3. Má strana delegitimizační vliv?

Ve stranických dokumentech byla nalezena značná kritika establishmentu. Podle KSČM je ekonomická sféra systému nefunkční, nespravedlivá, a dokonce považována za nedostatečně demokratickou. Jako jediné řešení vidí strana v překonání kapitalismu a nastolení socialismu. Vůči systému politických stran jsou ve stranických dokumentech věnovány celé kapitoly nesoucí název „Antikomunismus“. V těchto kapitolách strana například kritizuje činnost ostatních politických stran, prezidenta (Václav Havel), ústavního soudu i médií. Tito aktéři mají úmyslně ztěžovat činnost KSČM. Strana dále v současné politice nalézá prvky nacionalismu, rasismu, xenofobie a neofašismu. Tato kritika může představovat záměrné popírání současné podoby systému, což je jeden z vytyčených znaků delegitimizačního vlivu. Za delegitimizační vliv byly také vymezeny znaky manifestního jednání a mobilizace obyvatelstva ke změně. Manifestní jednání strana realizuje prostřednictvím přidružené organizace SPaS, která má provádět svoji činnost prostřednictvím demonstrací a stávek. Další přidruženou organizací je KSM, kterou lze považovat za poměrně radikální. Obě

organizace mají šířit program KSČM a získávat přívržence, což je ostatně i povinností všech členů strany. Mobilizace obyvatel ke změně je také prováděna prostřednictvím těchto organizací, ale i samotnou stranou. KSČM jako východisko současných problémů vidí v revoluci. Shrnutím lze konstatovat, že strana splňuje podmínku delegitimačního vlivu.

4. Představuje strana zásadně odlišnou ideologii v systému?

Při analýze dokumentů ze sjezdů, je nastíněn i vývoj KSČM, ve kterém je zřejmá ideologická rozpolcenost uvnitř strany, hlavně v prvních letech po jejím vzniku. KSČM z počátku složitě tvořila svoji identitu. Dodnes platící program schválený roku 1992, udává za stranickou ideologii marxismus. Již roku 1999 v deklaraci IV. sjezdu KSČM je však uveden odkaz Lenina. To může představovat určitý ideologický posun a přínos Lenina lze považovat za kontroverzní. Ideologickou vzdálenost může také dokazovat fakt, že strana nikdy nebyla součástí žádné vládní koalice. KSČM tak svojí ideologickou odlišností polarizuje systém.

Z výše vytyčených znaků antisystémovosti strana naplňuje tři z celkových čtyř. Posouzení, zda se strana staví proti demokratickému uspořádání nelze jednoznačně z této práce zhodnotit. V této práci byly zkoumány pouze oficiální dokumenty KSČM, ve kterých strana vystupuje demokraticky. Nicméně podpora mnohdy radikálních a nedemokratických subjektů vyvolává otázky. Strana je navíc ideologicky rozpolcena a členové mnohdy zastávají rozporuplná stanoviska. Tyto otázky vybízejí k dalšímu zkoumání. Nicméně zbylé znaky, jimiž je delegitimační vliv, snaha změnit systém a ideologická rozdílnost, strana naplňuje.

Závěr

Cílem této práce bylo poskytnutí interpretace toho, zda lze nahlížet na KSČM jako na stranu antisystémovou, jelikož povaha této strany je mnohdy nejasná. Je důležité seznámit se s povahou KSČM, jelikož se nejedná o zanedbatelnou stranu v českém stranickém systému.

V první části práce byly představeny koncepty antisystémovosti od různých autorů. Tato část obsahuje vymezení antisystémovosti od Giovanni Sartoriho, který je v podstatě označován za zakladatele tohoto pojmu. Dále práce obsahuje modifikace pojmu od dalších autorů, tedy od Giovanniho Capoccii a Michala Kubáta. Z těchto konceptů byl vytvořen definiční rámec antisystémovosti, který by měla naplňovat antisystémová strana.

Pro zjištění identity KSČM, jejich cílů i postavení v politickém systému, byly analyzovány oficiální dokumenty KSČM. Ostatní formy prezentace strany, například prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků, nebyly v práci brány v potaz, jelikož by mohly působit zavádějícím dojmem. Oficiální dokumenty vyprodukované KSČM nastínily identitu strany i její vývoj. V práci byly analyzovány stanovy strany a deklarace ze sjezdů, mezi nimiž je i dodnes platný program KSČM. Již v samotné analýze těchto textů je hodnoceno, zda KSČM splňuje znaky antisystémové strany, či nikoliv. Dokumenty z prvních sjezdů strany, bohužel nebyly dostupné, nicméně byla využita sekundární literatura, která pomohla nastínit i vývoj strany.

Poslední kapitola práce se věnuje vyhodnocení, zda KSČM naplňuje vytyčené atributy antisystémovosti či nikoliv. Tyto atributy byly vymezeny na začátku práce a jsou jimi: staví se strana v opozici k současnému demokratickému uspořádání? Chce strana změnu systému, ve kterém se nachází? Má strana delegitimizační vliv? Představuje strana odlišnou ideologii v systému? Výsledkem tohoto zhodnocení je, že strana KSČM naplňuje tři vymezené znaky antisystémovosti z celkových čtyř a tato práce tedy shledává KSČM stranou antisystémovou. Nicméně, jak již bylo zmíněno, je zde prostor pro další

zkoumání povahy KSČM, jelikož samotné vystupování strany a jejích členů je mnohdy velmi odlišné od stranických deklarácí.

Seznam zdrojů

Literatura

Capoccia, Giovanni (2002). Anti-system Parties: A Conceptual Reassessment. *Journal of Theoretical Politics* 14 (1), s. 9–35.

Drda, Adam – Dudek, Petr (2006). *Kdo ve stínu čeká na moc, čeští komunisté po roce 1989* (Praha: Paseka).

Dvořáková, Ilona (2010). Obsahová analýza / formální obsahová analýza /

Kvantitativní obsahová analýza. *Antropowebzin* (2), s. 95–100.

Fiala, Petr – Holzer, Jan – Mareš, Miroslav – Pšeja, Pavel (1999). *Komunismus v České republice* (Brno: Masarykova univerzita).

Fiala, Petr – Mareš, Miroslav – Pšeja, Pavel (2005). Komunisté a jejich strany. In: Malíř, Jiří - Marek, Pavel, *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1938 – 2004* (Brno: Doplněk), s. 1413–1427.

Fiala, Petr – Strmiska, Maxmilián (2009). *Teorie politický stran* (Brno: Barrister & Principal).

Heller, Josef – Neužil, František (2011). Úvod. Proč a jak vznikla tato práce? In: Heller, Josef – Neužil, František a kol., *Kdopak by se Marxe bál?* (Praha: Futura), s. 7–13.

Heywood, Andrew (2008a). *Politické ideologie* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Heywood, Andrew (2008b). *Politologie* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Hloušek, Vít – Kopeček, Lubomír (2010). *Politické strany, původ ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě* (Praha: Grada Publishing a.s.)

Charvát, Jakub (2012). Vývoj hlavních politických stran a stranického systému v České republice. In: Bureš, Jan – Charvát, Jakub – Just, Petr – Štefek, Martin,

Česká demokracie po roce 1989. Institucionální základy českého politického systému (Praha: Metropolitní univerzita), s. 231–374.

Kubát, Michal (2010). *Politická opozice v teorii a střeoevropské praxi (vybrané otázky)* (Praha: Dokořán s.r.o.).

Kubát, Michal (2003). *Postkomunismus a demokracie. Politika ve středovýchodní Evropě* (Praha: Dokořán s.r.o.).

Kunštát, Daniel (2013). *Za rudou oponu, komunisté a jejich voliči po roce 1989* (Praha: Slon).

Kunštát, Daniel a kol. (2014). *25 let české demokracie očima veřejnosti* (Praha: Academia).

Mareš, Miroslav (2002). Pokusy o reformu komunistické strany a postkomunistické subjekty v České republice. In: Hloušek, Vít – Kopeček, Lubomír eds., *Rudí a růžoví, transformace komunistických stran* (Brno: Masarykova univerzita), s. 83–98.

Navrátil, Jiří (2009). Nástin teoretické typologie antisystémových aktérů. *Politologický časopis* 16 (2), s. 148–167.

Perrotino, Michel – Polášek, Martin (2012). KSČM v perspektivě stranickoorganizační. In: Polášek, Martin – Novotný, Vilém – Perrotino, Michel a kol. *Mezi masovou a kartelovou stranou. Možnosti teorie při výkladu vývoje ČSSD a KSČM v letech 2000-2010* (Praha: Sociologické nakladatelství Slon), s. 110–127.

Sartori, Giovanni (2011). *Srovnávací ústavní inženýrství, zkoumání struktur, podnětů a výsledků* (Praha: Slon).

Sartori, Giovanni (2005). *Strany a stranické systémy, schéma pro analýzu* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Elektronické zdroje

Česká televize (2014). *Hyde Park ČT24* (<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10252839638-hyde-park-ct24/214411058080213-hyde-park/>, 5. 2. 2016).

ČSSD (2015). *Stanovy České strany sociálně demokratické* (<https://www.cssd.cz/data/files/aktualni-stanovy.pdf>, 7. 1. 2016).

KSČM (2003a). *Důležité dokumenty k minulosti* (<https://www.kscm.cz/nase-strana/dulezite-dokumenty-k-minulosti/40625>, 3. 1. 2016).

KSČM (2003b). *Naše strana* (<https://www.kscm.cz/nase-strana/24002/kscm-kdo-j sme?chapter=1297>, 6. 1. 2016).

KSČM (2005). *Obsahové materiály VI. sjezdu KSČM* (<https://www.kscm.cz/nase-strana/sjezdy-kscm/vi-sjezd-kscm/obsahove-materialy-vi-sjezdu-kscm/24140/obsahove-materialy-vi-sjezdu-kscm>, 5. 2. 2016).

KSČM (2007a). *Obsahové materiály V. sjezdu KSČM, Program obnovy* (<https://www.kscm.cz/nase-strana/sjezdy-kscm/v-sjezd-kscm/obsahove-materialy-v-sjezdu-kscm/33799/program-obnovy-programovy-dokument-v-sjezdu>, 5. 2. 2016).

KSČM (2007b). *Obsahové materiály V. sjezdu KSČM, Zpráva ÚV KSČM o činnosti KSČM v období po IV. sjezdu v Liberci* (<https://www.kscm.cz/nase-strana/sjezdy-kscm/v-sjezd-kscm/obsahove-materialy-v-sjezdu-kscm/33802/zprava-uv-kscm-o-cinnosti-kscm-v-obdobi-po-iv-sjezdu-v-liberci>, 10. 1. 2016).

KSČM (1992). *Program KSČM* (<https://www.kscm.cz/uvodni-stranka/nas-program>, 12. 1. 2016).

KSČM (2010). *Sekce živnostenského a malého podnikání, Přístupy KSČM k živnostenskému a ostatnímu malému podnikání* (<https://www.kscm.cz/politika-kscm/odborne-zazemi-kscm/hospodarska-strategie/zivnostenska-a-male>

podnikani/62206/pristupy-kscm-k-zivnostenskemu-a-ostatnimu-malemu-podnikani, 5. 2. 2016).

KSČM (2003c). *Sjezdy KSČM* (<https://www.kscm.cz/nase-strana/sjezdy-kscm>, 12. 1. 2016).

KSČM (2012a). *Socialismus v 21. století* (<https://www.kscm.cz/volby-a-akce/viii-sjezd-kscm-v-liberci/dokumenty/64118/socialismus-v-21-stoleti>, 5. 2. 2016).

KSČM (2003d). *Stanovy Komunistické strany Čech a Moravy* (<https://www.kscm.cz/nase-strana/stanovy>, 15. 1. 2016).

KSČM (2003e). *Vedení ÚV KSČM* (<https://www.kscm.cz/nasi-lide/vedeni-strany>, 5. 2. 2016).

KSČM (2008a). *VII. sjezd KSČM, Jiný svět je možný* (<https://www.kscm.cz/nase-strana/sjezdy-kscm/vii-sjezd-kscm/38397/jiny-svet-je-mozny>, 1. 2. 2016).

KSČM (2008b). *VII. sjezd KSČM, Prohlášení VII. sjezdu KSČM k živnostníkům, malým a středním podnikatelům* (<https://www.kscm.cz/nase-strana/sjezdy-kscm/vii-sjezd-kscm/38393/prohlaseni-vii-sjezdu-kscm-k-zivnostnikum-malym-a-strednim-podnikatelum>, 1. 2. 2016).

KSČM (2008c). *VII. sjezd KSČM, Socialismus pro 21. století* (<https://www.kscm.cz/volby-a-akce/viii-sjezd-kscm-v-liberci/dokumenty/64118/socialismus-v-21-stoleti>, 3. 1. 2016).

KSČM (2012b). *Zpráva ÚV KSČM o činnosti strany v období od VII. do VIII. sjezdu KSČM* (<https://www.kscm.cz/volby-a-akce/viii-sjezd-kscm-v-liberci/dokumenty/65197/zprava-uv-kscm-o-cinnosti-strany-v-obdobi-od-vii-do-viii-sjezdu-kscm>, 5. 2. 2016).

KSM (2013). *Zakončení akce "Třídni boj místo světové války" v Praze* (<http://www.ksm.cz/z-aktivit-ksm/8.-rijna-posledni-manifestace-akce-tridni-boj-misto-svetove-valky-v-praze.html>, 5. 2. 2016).

Parlamentní Listy (2013). *Část ČSSD žádá zrušení bohumínského usnesení. Rozhodne sjezd* (<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Cast-CSSD-zada-zruseni-bohuminskeho-usneseni-Rozhodne-sjezd-292505>, 15. 12. 2015).

Parlamentní Listy (2011). *Přežije KSČM? Rozhodne vláda* (<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Prezije-KSCM-Rozhodne-vlada-202458>, 15. 12. 2015).

Parlamentní Listy (2014). *Zemřel Miroslav Štěpán, známý normalizační komunista* (<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Zemrel-Miroslav-Stepan-znamy-normalizacni-komunista-312522>, 5. 1. 2016).

The Economist (2016). *Venezuela's crisis. Heading for a crash* (<http://www.economist.com/news/americas/21688865-president-and-opposition-are-talking-each-other-does-not-mean-they-will-fix>, 5. 2. 2016).

Volby.cz (2012). *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 25. 10. – 26. 10. 2013* (<http://www.volby.cz/pls/ps2013/ps53?xjazyk=CZ&xv=1>, 6. 1. 2016).

Volby.cz (2013). *Volby do zastupitelstev krajů konané dne 12. 10. – 13. 10. 2012* (<http://www.volby.cz/pls/kz2012/kz2?xjazyk=CZ&xdatum=20121012>, 6. 1. 2016).

Zákon č. 424/1991 Sb., *Zákon o sdružování v politických stranách a v politických hnutích.*

Resumé

Aim of this bachelor thesis is to find out if The Communist Party of Bohemia and Moravia (KSČM) can be considered an anti-system party. This political party has emerged from the formal Communist Party of Czechoslovakia (KSČ) which was the government party of the previous totalitarian regime. Therefore it is important to know the identity and objectives of KSČM. The beginning of this thesis focuses on introducing some definitions of the anti-system party from various authors. Second chapter of this thesis includes an operationalized definition of the anti-systemicity which is based on the findings from the previous chapter. Furthermore, this thesis focuses on the analysis of official documents, produced by The Communist Party of Bohemia and Moravia with the aim to evaluate if KSČM can or can not be considered as the anti-system party. Last chapter contains the evaluation in which three of the total of four features of the anti-systemicity have shown to be authentic and true, which means that this thesis considers KSČM to be the anti-system party.